

Soome keele õpetus.

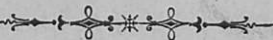
Teine jagu:

Tugemise harjutused.

Mälja andnud

Dr. M. Weske.

Tartus.

Trükitud H. Laakmanni kulu ja kirjadega.

1883.

Genjuri poolest lubatud. — Tallinnas, 22. Augustil 1883.

Soome keele lühikesele grammatikale, mis aastal 1883 Wiljandis F. Feldt'i trükikojast ilmus, panen selles raamatukeses Soome keele lugemise harjutused juure. Need hakkavad lihtsate lausetega peale ja lähvad fergematest järk järgult natukene raskemateks. Nad on Ahlmani (nr. 1—15), Länkelä (nr. 16—21) ja Topeliuse kooli lugemise raamatuteft wälja walitud, sest just heades kooli lugemise raamatutes tulewad iga päewase rääkimise kõige pruugitawamad sõnad ja laused ette. Länkelä ja Topeliuse lugemise tükid on wäga armsad, südamelikud ja lõbusad ja wõiwad meie Gesti kooli lugemise raamatute kirjutajatele eeskujuks olla. Topeliuse kaunist lugemise tüki nr. 22 saab lugeja ühtlasi ka natukene üleüldist teadust Soome maafondadest ja nende olust. Lõpuks antud ilusate laulude wiisid on kõik Gestlastele jo tuttawad. Et õppimist nii hõlpsaks teha kui iganes wõimalik, olen Gesti tõlgi Soome riale sõna sõnalt alla pannud, kus juures selle peale vaatamata jääb, kas Gesti lausetes ise sõnad korraliselt järgi mööda wõi mitte, ehk olen jälle Soome sõnabelle Gesti tähendused lehekülle alla otsa pannud ja wähest weel mõnda muud seletuseks tähendanud. Tarwitagu õppija lugemise juures ka ifta grammatikat, siis on lugemise kasu jäädawam ja aru saamine sõna wormidest selgem. Iseärane fergitab lugemist, kui õppija minu lühikese Soome grammatika § 74 ja § 75 hoolega tähele paneb, fuhu lõpud -ni, -si, -nsa, -mme j. n. ed. ülesse pandud, mis praeguses Gesti keeles puuduwad ja oma jau Soome lugemist wõeraks teewad.

Lugegu õppija sagedaste ja walju healega lugemise tükka, siis harineb keel rääkima ja kõrw kuulma. On kõrw sõnu kuulma harinend, siis tulewad nad, teise suust kuuldes, paremine, rutemine meele. Waljuste lugedes õpib ka kuulmine, aga paljalt filmadega lugedes õpib nägemine.

Ma olen püüdnud õppijalle aru saamisega lugemist iga pidi võimalikult kergeks teha, nõnda et Soome keele õppimise raskusest juttugi ei wõi olla. Juba selles raamatus saab Cestlane Soome kirjawara maitsta. Õppigu ta hoolega — ja weikese waetwa järele saab ta suurt tulu ja rõemu!

Tartus, Jaani kuul 1883.

Wälja-andja

I. Laused.

1. Küsimise laused.

Missä susi elää? Susi elää metsässä. Missä vene
Kus susi (hunt) elab? Susi elab metsas. Kus wene
kulkee? Vene kulkee vedessä. Missä tuoli seisoo?
sõidab (täht)? Wene sõidab wees. Kus tool seisab?
Tuoli seisoo lattialla. Mimmoinen rengas on? Rengas on
Tool seisab põrandal. Misjugune rõngas on? Rõngas on
ympyräinen. Mimmoinen lehti on? Lehti on viheriäinen
ümargune. Mis leht on? Leht on roheline.
Kuinka aurinko paistaa? Aurinko paistaa lämpimästi. Mikä
Kudas päife paistab? Päife paistab soojaste. Mis
on korkea? Kirkontorni on korkea. Mikä on syvä? Kaivo
on kõrge? Kiriku torn on kõrge. Mis on sügaw? Kaew
on syvä. Mikä poltaa? Tuli poltaa. Mitä linnulla on?
on sügaw. Mis põletab? Tuli põletab. Mis linnul on?
Linnulla on siivet. Mitä hevonen syö? Hevonen syö heiniä.
Linnul on tiivad. Mis hobune sööb? Hobune sööb heinu.
Mitä kissa ottaa? Kissa ottaa hiiren. Mistä munan saat?
Mis kass' wõtab? Kass' wõtab hiirt. Kust muna saad?
Munan saan linnun pesästä. Mistä pöytiä tehdään? Pöytää
Muna saan linnu pesast. Kellest laudu tehakse? Lauða
tehdään puusta. Mitä juodaan? Vettä juodaan. Mistä
tehakse puust. Mis juuakse? Wett juuakse. Kust
vettä otetaan? Vettä otetaan kaivosta. Kuinka monta jalkaa
wett wõtakse? Wett wõtakse kaewust. Kuit palju jalga

koiralla on? Koiralla on neljä jalkaa. Millä eläimellä 1)
 koeral on? Koeral on neljä jalga. Kellel elajal
 myös on neljä jalkaa? Hevosella myös on neljä jalkaa.
 ka on neljä jalga? Hobusel ka on neljä jalga.
 Mitä varten sinulla silmät on? Minulla on silmät
 Mis pärast (tarwis) sinul filmad on? Minul on filmad
 näkemistä varten. Milloin sinä makaat? Minä makaan
 nagemise pärast (tarwis). Millal sina magad? Mina magan
 yöllä. Mimmainen sinun pitää 2) olla? Minun pitää olla hyvä.
 öbl. Misfugune sina piad olema? Mina pian olema hea.

2. Aegade, ilmakaarte ja mõetude nimetused.

Wiikko. Yhdessä viikossa on seitsemän päivää. Niiden
 Nädal. Ühes nädalas on seitse päawa. Nende
 nimet ovat: sunnuntai, maanantai, tiistai, keskiviikko, torstai,
 nimeb on: pühapäaw, esmaspäaw, teisip., kesknädal, neljapäaw,
 perjantai, laupantai. Mikä päivä tänään on?
 reede, laupäaw. Mis päaw täna on?

Vuosi. Vuoden aikoja on neljä. Ne ovat nimeltä:
 Aasta. Aasta aegu on neli. Need on nimeltä:
 kevät, kesä, syksy ja talvi. Mikä vuoden aika nyt on?
 kewade, suwi, sügise ja talw. Mis aasta aeg nüüd on?

Kuu k a u s i. Vuodessa on kaksitoista kuukautta.
 Kuu (fui ajamõet). Aastas on kaksteistkümmend kuud.
 Niiden nimet ovat: Tammi-kuu, Helmi-kuu, Maalis-kuu, Huhti-
 Nende nimet on: Määri-kuu, Künla-kuu, Paastu-kuu, Süri-
 kuu, Touko-kuu, Kesä-kuu, Heinä-kuu, Elo-kuu, Syys-kuu,
 kuu, Lehe-kuu, Saani-kuu, Heina-kuu, Lõituse-kuu, Mihkli-kuu,
 Loka-kuu, Marras-kuu, Joulukuu.
 Wiina-k. (Oktoobri k.), Talwe-k. (November), Jõulu-kuu.

1) Nomin. eläin, gen. eläimen.

2) Genitiivi pruukimine sõna „pidada“ juures tähete panna; pitää = piada.

Ilman-suunnat ovat neljä, nimittäin: pohjanen, itä, S l m a = t a a r e s i d on neli, nimelt: põhj, põhine, ida, etelä ja länsi. Ne ovat edel (keskpääwa koht, söömaja koht) ja lääś (läns), lääne. Need on ilman neljä pää-suuntaa. Niiden välisuunnat ovat: koillinen ilma neli pea=kaart. Nende wahetaared on: põhja-ida (pohjase ja idän välillä), kaakko (idän ja eht ida=põhjt (põhja ja ida wahel), kaff, ida=kaff (ida ja etelän välillä), louna (etelän ja lännen välillä) edela wahel), lõuna (edela, keskpääwa koht, ja lääne wahel) ja luode (lännen ja pohjase välillä). ja loe (lääne ja põhja wahel).

Süli. Sülessä on kolme (3) kyynärää. Kyynärässä S ü l d. Süllas on kolm (3) künart.

on neljä (4) korttelia. Korttelissä on kuusi tuumaa. Leivis- Korttelis on kuus tolli. Leivis- kässä on kaksikymmendä (20) naulaa. Kannussa on kaksis- kas on kaksikümment (20) naela. Kannus on kaks (2) tuoppia eli kahdeksan (8) korttelia. Kuinka monta (2) toopi eht kahetsa (8) kortelit. Kui palju korttelia menee tuoppiin. Pari on kaks (2) kappalletta kortelit lähäb toopi. Paar on kaks (2) tüffi.

Tusina on kaksitoista (12) kappalletta. Tosin on kakssteiskümment (12) tüffi.

Päiväin välillä on aina yö. Yksi päivä ja yksi yö Pääwade wahel on itta öö. Üks pääw ja üks öö yhtein on nimeltä vuorokausi. ühte (toftu) on nimelt ööd=pääwa (24 tundi).

3. S u u.

Minulla on suu. Minä puhun suullani¹⁾. Minä syön
 Minul on suu. Mina räägin oma suuga. Mina sõõn oma
 suullani. Suussa on kieli ja hampaat. Kieli on lihaa²⁾
 suuga. Suus on keel ja hambad. Keel on liha (lihaft)
 ja hampaat ovat luuta²⁾. Hampaisa on ikenet. Ikenet
 ja hambad on luu (luuft). Hammašteš on igemed. Igemed
 sitovat hampaat leuka-luihin. Kieli on kiini suun pohjassa.
 fiduwad hambad löua=luudesse. Keel on finni suu põhjas.
 Suun ylä-puolessa on laki. Suun edessä ovat huulet.
 Suu üle=(ülemal) poolel on (suu=)lagi. Suu ees(=pool) on huuled.
 Näillä minä puhallan. Huulten ylä-puolella on nenä.
 Mendega mina puhun (puhlan). Huulte ülemal poolel on nina.
 Sillä minä haistan; ja kielelläni maistan.
 Sellega mina haistan (haifutan); ja (oma) keelega maitfen.
 Kahden puolen nenää ovat silmäni³⁾. Silmilläni minä
 kašel pool nina on minu filmad. (Dma) filmadega mina
 näen. Korvillani minä kuulen. Suullani puhun
 näen. (Dma) kõrwadega mina kuulen. (Dma) suuga räägin
 minä. Sillä voin minä laulaakin. Suullani minä kiitän
 mina. Sellega voin mina lauldagi. (Dma) suuga mina kiidan
 Jumalaa. Kiitos tulee südäestäni. Minä tahdon aina
 Jumalat. Kiitus tuleb minu südameft. Mina tahan ikka (alati)
 puhua hyviä sanoja. Älä anna, hyvä Jumala, pahoja
 rääkida häid sõnu. Ära lasse (anna), hea Jumal, pahu
 sanoja päästä huuliltani.
 sõnu peasebda (tulla) minu huultelt.

1) -ni oma, minu.

2) lihaa ja luuta on üksteise infiniitivoid; Soome keeles nõuab on (ovat)
 palju sagedamine infiniitiv muudet kui Eesti keeles.

3) silmäni asemel,

4. Susi (hunt).

Susi on paha eläin¹⁾. Se on peto.

Susi on paha eläjä. See (ta) on kiskuja metseläjä

Pedot syövät toisia eläimiä. Usein ne re-

kiskujad metsalised sööwad teisi elajaid. Sagedaste need (nad) kisk-

pivät ihmisiäkin. Niillä on niin terävät kynnet²⁾ ja niin

kuivad inimesiigi. Neil on nii (wäga) terawad küined ja nii

suuret hampaat. Sutta minä en ole nähnyt, mutta siitä³⁾

suured hambad. Sutt mina ei ole näinud, aga sest (sellest)

on puhuttu minulle. Se on koiran näköinen, mutta suu-

on räägitud minule See on koera näuline (nägune), aga suu-

rempi kuin useimmat⁴⁾ koirat. Susi on kaksi

rem kui enam jagu koeri (enamiste koerad). Susi on tats

kyynärää pitkä ja siihen sitte vielä häntä. Kesällä

küinart pite ja sinna peale (siis) weel saba (hänt).

Suwel elävät sudet hajallaan⁵⁾ metsissä. Ne elättävät itsensä helposti

elawad sued laiale metsades. Nad elatawad ennast hõlpsaste

jäniksillä, linnuilla ja rotilla⁶⁾. Ne karkaavat hyvän leh-

jänestest, lindudest ja rottidest. Nad kargawad hea leh-

mänkin päälle laitumella⁷⁾ ja raatelevat⁸⁾ sen. Tal-

magi peale karjasmaal ja murravad (kiskuvad) selle. Tal-

vella on ruokaa niukalta⁹⁾ ja kylmä myös ahdistaa¹⁰⁾.

wel on rooga napilt (weidi) ja külma ta pigistab (fitistab).

1) Gen. eläimen.

2) Uksil. nom. kynsi, Eesti küis.

3) Siitä, elatiwi muude, nominatiwist se, — Eesti „silt“.

4) Esimene aste: usea (usia), E. mitu, palju, gen. usean, teine aste useampi, E. palju enam, kolmas aste usein, gen. useimman, kolme enam.

5) haja, laiale olef.

6) Nomin. rotta, E. rott.

7) Nomin. laidun (laiduin), gen. laitumen.

8) Raatelen, infin. raadella.

9) Nom. niukka.

10) Ahdistan, inf. ahdistaa.

Silloin sudet kokoontuvat parviin¹⁾ ja lähtevät
 Siis sued koguvad (ennast) parvedesse (hulkadesse) ja lähäwad
 ihmisten asunnoille²⁾. Silloin ne yöllä ulvoen juoksevat
 inimeste asu-paikadesse. Siis nad ööl (öösel) uludes jooksewad
 ympäri. Silloin ne vievät kahle-koiran³⁾ pihasta⁴⁾, vasikan
 ümber. Siis nad wiitwad ašel=koera õuest, waffa
 tahi lampaan navetasta⁵⁾, hevosenkin reen edestä. Paljo
 eht lamba laudast, hobusegi ree eest. Palju
 muita eläimiä ja vielä ihmisiäkin joutuu hukkaan susien
 muid elajaid ja weel inimesigi saab (jõuab) hukka sute
 tähden. Sen vuoksi on susi myös nimeltä „hukka“.
 pärafi (läbi). Selle pärafi on susi ta nimega „hukka“.

5. Pintsel.

Suti kuuluu maalarin kaluihin. Kun nik-
 Pintsel on arvata (tuulub) maaleri töö-riistadesse. Kui tiis-
 kari on tehnyt pöydän, niin maalari maalaa sen. Hän
 ler on teinud laua, siis maaler maalib selle (seda). Tema
 ottaa wäri-ainetta ja öljyä tahi liimaa. Hän jauhaa
 wõtab wärwi-materjaali ja öli eht liimi. Ta jahwatab
 tasaisen kiven päällä värin hienoksi toisella kivellä. Sitte
 tasase kiwi peal wärwi peenikesseks teise kiwiga. Siis
 hän sekoittaa siihen öljyn tahi liiman, niin että maali
 ta saab (segab) sinna sisse öli eht liimi, nii et wärwi
 on kuin sakeata velliä. Sen valmiin maalin panee
 (wedelit) on kui paks (sage) pudru. Selle walmi wärwi panee

1) Nom. parvi, gen. parven.

2) Nom. asunta.

3) Nom. kahle, gen. kahleen.

4) Nom. piha.

5) Nom. navetta eht navetto.

hän astiaan. Ottaa sitte sutiin käteensä, kastaa sen maaliin ta astjasse. Wõtab siis pinsli oma kätte, kastab selle wärwi ja alkaa maalata. Suti tehdään sian harjaksista (wedeliffu) ja algab maalima. Pintsel tehakse sia harjastest) tahti muista eläimen karvoista. Pienempiin sutiin eji eht muist elaja karwust. Beenematesse pintslitesse (eht pensseleihin otetaan karvoja oravan hännästä. Itse karva-pintslitesse) wõtatakse karwu orawa sabast hännast. Sfegi (ka) karwa-suti on kiini varressa. Varsi on tavallisesti¹⁾ puusta tehty. pintsel on finni warres. Warsi on enamiste puust tehtud. Tuolla salin seinällä ovat isäni ja äitini kuvat. Ne Seal saali seinä peal on minu isa ja minu eide kujud (pildid). Need ovat myös maalarin tekemät. Siihen on tarvittu monenlaisia on ka maaleri tööd. Sinna on tarwitatud mõnda-sugust väriä. Jokaista väriä varten on pitänyt olla eri pinsseli. — wärwistd. Sga wärwi tarwis on pidanud olema ise pintsel. — Kun isä ajelee partaansa, niin hän käyttää parta-sutia. Kui isa ajab (oma) habet, siis tema pruugib habeme-pintselit. Kun kalamies tervaa venettänsä, käyttää hän myös suurta Kui talamees tõrwab oma wenet, tarwitab ta ka suurt suti Se taas on terva-suti. Oletkos kuul-pintselit. See jälle (taas, ta) on tõrwa-pintsel. Kas sa oled kuul-lut satua ukosta ja akasta, jotka meninud ennemuistest juttu wanast mehest ja wanast naisest, kes lästivät terva-suti kädessä tervaamaan kuuta mustaksi? wad tõrwa-pintsel käes torwama kuud mustaks?

6) Tuli.

Tuli on hyvin tarpeellinen aine. Se valaisee Tuli on wäga tarwiline asi (materjaal, element). Ta walgustab

1) Tapa, gen. tavan, Eesti tollis, mood; tavallisesti, harilikult.

ja se lämmittää. Valoksemme¹⁾ sytytämme valkean²⁾ päree-
ja ta soojendab. Walgustamiseks süitame tule peerdu
sen³⁾. Mutta useimmin sytytämme kynttilän tahi
(peeru otsa). Aga kõige sagedamine süitame küindla ehk

lampun. Hyvin lystiä on istua takka-valkea loisteessa.

Iambi. Wäga lustiline on istuda lõufe-tule lõfundusel (paistel).

Aiti lukee kirjasta⁴⁾ satuja tahi kertoo niitä
Et lueb raamatust enemuiestesid juttusid ehk jutustab neid

muutoin. Lapsed istuvat vieressä ja kuuntelevat niin
muidu. Lapsed istuwad ääres (kõrwas) ja kuulawad nii

mielellään. Pikku Ilmari on äidin sylissä ja kurottaa käsiänsä
hea-meelega. Weite Ilmar on eide süles ja sirutab oma käsi

tuleen⁵⁾ päin. Ja kylmään me kaikki paleltuisimme⁶⁾ talvella,
tule poole. Ja küllma meie kõiit külmeksime talwel,

jos ei kuuma uuni tupaa lämmittäisi. Jos ei uunia
kui ei palaw (tuum) ahi tuba soojendaks (lämitaks). Kui ei ahju

saataisi kuumaksi, niin ei saataisi leipääkään paistetuksi.

saaks palawaks, siis ei saaks leibagi küpseks (paistetuks).

Kuinkapa (kuin-ka-pa) ruokaa keitetäisiin⁷⁾, jos ei tulta olisi?
Kuidas ommete rooga wõiks teeta, kui ei tuld oleks?

Mutta tuli on myös hyvin vaarallinen aine. Sitä täytyy
Aga tuli on ka wäga lahjuline (kardetaw) asi. Seda piab

pidellä⁸⁾ varovasti. Älä viskaa tuli-tikkua
hoidma terawaste (ettewaatlilikult). Ära wiska tule-tikku

nurkkaan, kun olet ottanut tulta kynttilään. Nurkassa on
nurka kui oled wõtnud tuld küindlasse. Nurgas on

1) Et meie walgust saakšime.

2) Walge, tuli

3) Päre, gen. päreen, peerd (pirb).

4) Kirja, raamat.

5) Süitawi muude — tulu?

6) Palellun, paleltua, Eesti tunnen külma, külman.

7) Keitän, keittää, E. keedan, teeta.

8) Pitelen, E. hoian, pian, pruugin.

kaiken-laista ¹⁾ törkyä. Se voipi syttyä palamaan. Koko
 köit-sugu puru. See võib süttida põlema (palama). Köit
 kamari rupeaa ²⁾ palamaan. Tuli leviää ³⁾, kipenät
 (terwe) kamber hakkab põlema. Tuli lähäb laiale, fibemed
 lentelevät kauvas ympäri. Koko kaupunki palaa tuhaksi.
 lendawad laugelle ümber. Köit (togu) linn põleb tuhaks.

7. Linnud.

Linnut ovat eläimiä. Hyvä Jumala on luonut linnutkin.
 on elajad.

Linnuilla on kaksi jalkaa, kaksi siipeä ⁴⁾, häntä ja nokka.
 Lindudel händ

Lintujen ruumis on höyhenillä ⁵⁾ peitetty. Melkein kaikki
 Lindude keha sulgebega kaetud. Peaaegü köit

linnut voivat lentää ⁶⁾. Useimmat niistä elävät ilmassa
 lennata. Köitge rohtem neist õhus

taivaan alla. Toiset juoksevat ympäri maan päällä. Toiset
 taewa all. Teised

taas uivat vedessä. Nämät ovat vesi-lintuja. On-ko hanhi
 jälle ujuwad wees. Need on wesi-linnud. Onts hant

vesi-lintu vai maa-lintu? Mimmoinen lintu kana on? Mimmoinen
 Misfugune

lintu varpunen on ja mimmoinen sorsa? — Useat linnut osaa-
 warblane part? — Palju lindusid oska-

vat ⁷⁾ kaunisti laulaa (laulla). Niitä sanotaan laulu-linnuiksi.
 wad laulda. kutsutakse laulu-lindudeks.

1) Kaiken-lainen, gen. laisen.

2) Rupean, ruveta, G. hakkab, hakata.

3) Leviän, levitä, G. lautab ennast laiale.

4) Siipi, gen. siiven.

5) Rom. Höyhen, gen. höyhenen, G. sulg, sulc.

6) Lennän, lentää, G. lendan, lennata.

7) Osaan, osata, G. oskan, osata.

Kiuru eli leivonen, viheriä-varpunen ja sata-kieli ovat
 Kiur ehf lōufene, roheline sada=feel (ööpif) on
 laulu-lintuja. Linnut syövät jyviä¹⁾, matoja, kärpäsiä²⁾ ja
 teri kärpsid
 muita pieniä eläväisiä³⁾. Muutamat linnut syövät toisia lin-
 elufaid. Mõned
 tuja. Niitä sanotaan peto-linnuiksi. Semmoisia ovat haukka
 fiiskuja= Riisugused on kull'
 ja kotka. Linnut rakentavat⁴⁾ pesiä. Olet-han nähnyt pääs-
 totkas. ehitamad pesi. Sled jo pääsu=
 kysen⁵⁾ pesän rästään⁶⁾ alla. Eikös se ole somasti ja taita-
 fese rästa all. Ets tenaste tar=
 vasti tehty?
 gaste

S. Ruusi lill.

Ruus on kukka. Sitä nimitetään myös orjan-tappuran-
 Ruos lill. Seda nimetatakse ka orja = witsa=
 kukaksi. Ruusu kasvaa orjan-tappura-pensaassa. Tämä pensas
 lillefš. Ruos kaswab orja = witsa = pōesas. See pōesas
 on rungossaan⁷⁾ ja oksissaan täynnä⁸⁾ teräviä pistimiä⁹⁾.
 omas feres oma ofstes täis terawaid offaid (pistmeid).
 Ne ovat tappuran-piikit¹⁰⁾. Orjan-tappuran-kukka eli ruusu
 (orja =) witsa offad.

- 1) Romiin. jyvä, E. lwa, tera.
- 2) Kärpäneu, gen. kärpäsen.
- 3) Romiin. eläväinen.
- 4) Rakennan, E. ehitan.
- 5) Romiin. Pääskynen.
- 6) rästas, E. räästas.
- 7) runko, leha, fere, suur fere-moobuline fogu.
- 8) Täynnä, E.što šōnast täysi, gen. täyden (täynnä on *täydnä, *iäytnä asemel).
- 9) Romiin. pistin, gen. pistimen.
- 10) Romiin. piikki, gen. piikin, E. piil, ofas.

kasvaa metsässä tahi puu-tarhassa. Edellinen on villi eli istut-
 eht aias. Esmene mets: eht istuta-

maton ruusu ja jälkimäinen on jalo¹⁾ eli istutettu ruusu.
 mata järgmine (teine) kallis

Sen viiden kubu-lehden väri on waalean-punainen²⁾ ja
 Selle wiie kubu-lehe wärw (kärw) walgjas-punane
 haju hyvin suloinen³⁾. Villi-ruusu marjaa sanotaan
 hais (löhn) wäga armas.

orjan-tappuran-marjaksi. Puu-tarhoissa tavataan⁴⁾ enimmästi
 Uebades leitafse enamiste

jalo-ruusuja. Niissä on monta monituista⁵⁾ lehteä. Ne ovat
 kallid roosifid. Neis mõnesugust lehte.

erilaisia värinsä ja kokonsa puolesta. Niitä
 mitmesugused (iseäralised) oma wärwi ja oma fogu Neid

on punasia, valkoisia⁶⁾ ja keltaisia⁶⁾ ruusuja. Monet ovat
 punafid walgeid kollaseid roosifid.

isoja⁷⁾, moned pieniä⁸⁾. Muutamat ovat korkeissa pensaissa,
 suured weifsed. Ühed (teised) on forgetes põesastes,

toiset taas matalissa. Muutamia näet pitkissä varsissa, toisia
 teised jälle madalates. Teist nä d pikkades wartes, teist

taas lyhyissä⁹⁾ Mutta olivatpa niissä tahansa, aina ne kum-
 lühifestes. Uga oliwad (gi) kus tahes, iffa nad om-

1) Jalo, Saksan keeli „edel“, kallist jagu, suurft sugu.

2) Waalea, E. walgjas, wörble waalima.

3) Suloinen, Saksan keeli „angenehm“, lieblich.

4) Tapaan, tavata. E. taban, (finni), (finni) tabada, leida.

5) Rom. monituinen.

6) Rom. valkoinen, keltainen.

7) Iso. E. suur.

8) Rom. pieni, gen. pienen, E. weife.

9) Lyhyt, gen. lyhyen, E. lühifene.

minkin ovat erin-omaisen¹⁾ hyvä-hajuisia²⁾. Ihanaa on
 mete on ise.äralise hea-haisulised. Slus (rõemus) on
 oleskella³⁾ ruusujen hajulla täytetyssä puu-tarhassa.
 olla rooside haisuga täidetud aias.

9. W e n e.

Vene ui⁴⁾ veden päällä. Veneessä voidaan kulkea⁵⁾.

Wene ujub wee peal. Wenes wõidakse sõita.

Semmoisia laitoksia, joilla kuljetaan vesillä, sanotaan
 Niisugufid ehitusi (seadlusi), kellega sõidetakse wetes, hütakse
 aluksiksi. Vene on siis myös alus. Vähempi alus kuin vene
 alusteks. ta alus.

on ruuhi. Laiwa taas on isompi alus kuin vene. Vene

lootfit (paat). Laew jälle suurem

tehdään puusta; mutta onpa rautaisiakin⁶⁾ veneitä. Veneessä
 tehakse aga on(gi) raudseidgi wenefid. Wenes

on laidat ja pohja. Se on keski-paikalta leveämpi⁷⁾ kuin
 tüljed põhi. laiem

molemmista päistä⁸⁾. Veneellä kuljetaan joilla⁹⁾, järvillä ja
 otjadest. jõgedel, järwedel ja

1) Eri, gen. erin, E. isefugune, era; näitufeks erin-muotoinen, ise-mooduline
 erin-luontoinen, ise-loomuline; omainen, gen. omaisen, E. omare; eri tähenda^b
 ja Eesti „lahus“, „ise-paigas“, näit. on erillensä (eri-llä-nsä), on lahus, isepaigas;
 eri-huone, era-hoone, ise-hoone.

2) Rom. haisuinen, gen. haisuinen.

3) Präsens oleskelen,

4) Ujub; uida, uimaan, E. ujuba, ujuma.

5) Kuljen, kulkea, E. sõidan, sõita.

6) Rom. rautainen, gen. rautaisen.

7) Leveä, lai.

8) Pää, ots; pea.

9) Rom. joki, E. jõgi.

merillä. Mutta itsestänsä ei vene tietysti¹⁾ kulje, vaan sitä meredel. Aga itseennest teadupärast sõida, waid seda pitää jollakin²⁾ tavalla saada liikkumaan eteenpäin. Sitä varten piab missetgi wiisil saada liituma edespoole. Selle pärast ovat aivot, joilla²⁾ vinettä soudetaan³⁾. Semmoinen vene on aerub, kellega sõuetakse. Seesugune soutu-vene. Mutta voipa vene kulkea toisellakin tavalla. sõud-wene. Aga mõibgi wene sõita (täia) teiselgi wiisil. Siinä voi olla purjeet⁴⁾ eli seilit⁵⁾, joihin⁵⁾ tuuli puhaltaa Seal (fiin) mõib olla purjed (eht purjed), kellesse tuul puhub, ja niin menee vene eteenpäin. Ne pysty-puut, joissa purjeet ja nii lähäb edespoole. püst-puud, kelles purjed ovat kiini, ovat mastot. Semmoinen vene, joka purjeilla on finni, on mastid. Seesugune wene, kes (mis) purjetega kulkee, on purje-vene. Mutta venettä pitää ohjata⁶⁾ niin, täib, on purje-wene. Aga piab juhutama nii, että menee mihin tahdotaan. Sitä varten on erityinen vähempi et lähäb kuhu tahetakse. Selle pärast iseäraline airo, jota sanotaan perä-melaksi eli vaan melaksi. Melalla aeru, teda tutsutakse pära-mõlaks eht üksnes mõlaks. Mõlaga pidetään perää. Perää pidetään myös ruorilla⁷⁾, joka on peetatse pära. Pera hoitakse ta tüiriga mis on kiinitetty veneen perän taakse. Ja vielä-pä on isompia veneitä, finnitatud taha. Ja weel-gi suuremaid joita pannaan höyryn⁸⁾ voimalla kulkemaan. Ne ovat senda pannakse auru mõimuga sõitma (täima). Need on selle-

1) Teadu-pärast, teadagi.

2) Rom. joka, joilla (jo-i-lla) palj. abesstw.

3) Soudan, soutaa, E. sõuan, sõuda.

4) Rom. purje, gen. purjeen.

5) Seili, E. purje, joihin, palj. Seil., kuhu.

6) Ohjaan, ohjata, E. juhutada.

7) Ruori, gen. ruorin, E. tüür.

8) Höyry, aaur.

tähden nimeltä höyry-veneitä, samoin kuin puhutaan höyry-
parasta nimega auruvened, niisamuti kui räägitaſse auru-
laivoista ja ylimalkaan höyry-aluksista.
laemadest ja üleüliste aurualuſteſt (auruue-ſõidu-riiſtuſt).

10. Jalg.

Ihmisellä¹⁾ on kaksi jalkaa. Toinen on oikea jalka, toinen
on vasen²⁾ jalka. Jalassa on viisi varvasta. Ensimmäinen
varvas on iso varvas ja ulko-puolisin³⁾ on pikku⁴⁾ varvas.
Jokaisen⁵⁾ varpaan päässä on kynsi. Säären ja kanta-pään⁶⁾
välillä on kinttu. — Eläimillä on myös jalat. Muutamilla⁷⁾
on kaksi, muutamilla⁷⁾ on neljä ja muutamilla useampiakin⁸⁾
jalkoja. — Ilman jalkoja ei ihminen osaisi⁹⁾ käydä¹⁰⁾, vielä
vähemmin juosta. Kiittäkää¹¹⁾ Herraa Jumalaa, joka on
antanut teile terveet ja täydelliset¹²⁾ jalat käydäkseen¹³⁾. —
Mutta jalkoja ei ole ainoastaan¹⁴⁾ ihmisillä ja eläimillä.
Kappaleilla-kin¹⁵⁾ on jalat, joiden pitää seisoa. Niin-pa on
jalat pöydässä¹⁶⁾ tuolissa ja penkissä¹⁷⁾.

11. Önnike.

Mökki¹⁸⁾ on pieni¹⁹⁾ ja huono²⁰⁾ huone. Wälistä²¹⁾ on
mökki ihmisten asunto²²⁾, wälistä vaan kerraksi tehty maja.
Jos²³⁾ mökissa asutaan, niin se on tehty hirsistä²⁴⁾. Muutoin²⁵⁾
se ei kestäisi²⁶⁾ kylmää vastaan. Mutta hirret ovat pieniä ja

1) Nom. ihminen. 2) Nom. vasen, gen. vasemman, vasemmalla, E. wadſat, wadhem. 3) Kolmas aste ehf superlatiw puolisin, nom. puolinen, gen. puolisen. 4) Pikku, E. welfe. 5) E. iqa. 6) Kanta-pää, E. kanna-ots, konts 7) Wönel. 8) enamgi. 9) osataſ. 10) Käia. 11) kiitſe. 12) täielised. 13) Teie käimiseſe, Teie löia. 14) ükšneſ, ainult, paljuſt. 15) aſjul (tüſſibel), üſſ. nom. kappale. 16) pöytä, E. laud. 17) nom. penkki, gen. penkin, E. pinſ.

18) onn', onnikke, urſik. 19) welfe. 20) ſant, fehwo. 21) wachel, wachest, nom. wäli, E. wacheruum, wache. 22) elu paik. 23) kui. 24) nom. hirs, gen. hirren, E. pal'ſ, hirsš. 25) muidu. 26) keſtaſ.

huonosti veistettyjä¹⁾. Eikä²⁾ niitä hirsii ole monta päälletysten³⁾. Sen-tähden mökki on matala maha. Oikeata⁴⁾ ikkunaa⁵⁾ siinä tuskin⁶⁾ on ollen-kaan⁷⁾. Seinässä⁸⁾ on pieni reikä⁹⁾ ja sen sisä¹⁰⁾-puolella lauta¹¹⁾. Se on lauta-ikkuna. Kun tahdotaan laskea sisään¹²⁾ päivän valoa¹³⁾, niin lykkäään¹⁴⁾ lautaa enemmän tai vähemmän edestä pois¹⁵⁾. Ehkä-pä on toinen-kin ikkuna ja siinä pari pientä lasi¹⁶⁾-ruutua¹⁷⁾. Katto¹⁸⁾ on tehty pyöreistä¹⁹⁾ puista ja laudan-pätkistä²⁰⁾. Kun mökkiin sisälle²¹⁾ astut, niin ovat seinät, katto ja lattia²²⁾ tuiki²³⁾ mustat. Mistä se tulee? Mista-pä muusta kuin siitä²⁴⁾, ett' ei ole oikeata uunia ja savu²⁵⁾-piippua²⁶⁾, joka weisi²⁷⁾ savun ulos²⁸⁾, kun kantoja²⁹⁾ ja palikoita³⁰⁾ poltetaan. Lämmittämistä varten on vaan matala kivinen kiuvas³¹⁾, ja savua pääsee vähä ulos pienestä kattoon³²⁾ tehdystä reiästä³³⁾. Kaikki muu savu tupruaa³⁴⁾ ulos ovesta³⁵⁾ ja lauta-ikkunasta. Itsellinen³⁶⁾ eli loismies³⁶⁾ rakentaa kylän mäelle alhaisen³⁷⁾ mökin itselleen³⁸⁾ ja pereellensä³⁹⁾. Kalastaja⁴⁰⁾ laittaa⁴¹⁾ järven rannalle kala-mökin. Paimen⁴²⁾ tekee metsän laitaan⁴³⁾ paimen-mökin. Metsästäjä⁴⁴⁾ kyhää⁴⁵⁾ kokoon⁴⁶⁾ mökkisen⁴⁷⁾ itselleen havuista⁴⁸⁾ ja risuista⁴⁹⁾

1) veistä, infin. veistää, & tahun, tahuda, löigata. 2) ega. 3) üks talle peal. 4) õiget, S. nom. oikea. 5) akan. 6) maevait. 7) olemas, S. ei ollen-kaan, & ei olemasfi. 8) sein, S. nom. seinä. 9) hauk. 10) sisä-, & sees-11) taub. 12) siise. 13) valguust, S. nom. valo, & valu. 14) lykkään, lykkätä, & lüffan, lüfata. 15) ära. 16) klaad. 17) ruutu (ruuti). 18) fatuõ. 19) ümmargune, S. nom. pyöreä. 20) lana-tütkidest, S. nom. pätkä. 21) siise. 22) võrand. 23) koguni. 24) jellest. 25) savu, & suits. 26) toru, viip. 27) viiõ; vien, viedä, & viiin, viitja. 28) välja; ulko, gen. ulon, & välmine ruum. 29) kanduõd, fanda; S. nom. kanto, & fand, gen. kannon, & tonnu. 30) palikka, viõ, lepp, maif. 31) madal ahi (telle, lee?). 32) fatkiesse. 33) hauqust. 34) lehvõb; tupruan, tupruta. 35) uffest; õvi, gen. oven, & üks. 36) oma läe veel elato inimene, wabadif. 37) atalisse, atatumä. 38) ise enielle 39) oma perele. 40) kalamees. 41) seab, seab kõrda, teeb. 42) karjane. 43) laita, & laht, laitaan, & lahtu, metja-lahu wahale. 44) jahimees. 45) kyhään, kyhätä, seab koftu, koh-mab koftu. 46) koftu. 47) mökkinen, gen. mökkisen, & onnikene. 48) havu, gen. havun, ehf hako, gen. havon, haon, & hagu, haga. 49) risu, hagu.

12. Täht.

Tähti on taivahalla¹⁾, niin-kuin aurinko-kin ja kuu. Taivaalla¹⁾ näemme paljon tähtiä²⁾. Ne ovat hyvin kaukana³⁾ ja näyttävät paljon⁴⁾ pienemmiltä kuin ne oikeastaan⁵⁾ ovat. Ne ovat kuitenkin⁶⁾ niin suuria⁷⁾ kuin kuu ja maa, vieläpä⁸⁾ niin-kuin aurinko-kin. Tähtiä on niin monta, ett' ei niitä voi lukea. Ne ainoastaan⁹⁾ loistavat¹⁰⁾ niin-kuin kuu-kin, mutta eivät lämmitä niinkuin aurinko. Kun taivas on vallan¹¹⁾ pilvetön¹²⁾ eli ilma selkeä, niin voimme yöllä¹³⁾ nähdä monta monituista¹⁴⁾ tähteä. Silloin¹⁵⁾ on tähti-yö. Kirkasta¹⁶⁾ tähti-taivasta on erin-omaisen¹⁷⁾ ihana katsella¹⁸⁾. Siellä¹⁹⁾ on pohjan-tähti, siellä on otava²⁰⁾, siellä on seulaset²¹⁾. Pyydä²²⁾ isääsi²³⁾ selittämään²⁴⁾ niitä.

Muut-kin esineet²⁵⁾ voivat olla tähden näköisiä²⁶⁾. Monessa kasvissa²⁷⁾ on tähden-muotoisia²⁸⁾ kukkia²⁹⁾ — Kentiesi³⁰⁾ olet nähnyt isoisten³¹⁾ herrain³²⁾ rinnassa tähtimäisen³³⁾ merkin. Semmoinen tähti on ritari tähti³⁴⁾.

13. Tool.

Tuoli¹⁾ on huone-kalu²⁾. Se on huoneessa istumista varten³⁾. Tuoli on istuin⁴⁾. Tuolissa on tavallisim-

1) taewas, taewal. 2) tähti. 3) kaugel. 4) palju. 5) viete. 6) ommetegi. 7) suured. 8) weetgi. 9) üffil, üfõnes. 10) palstawad. 11) koguni, wäga. 12) pilweta, pilwetu. 13) ööi, ööfel. 14) mitmesugust, S. nom. monituinen gen. monituisen. monta monituista, tähteä, Eesti palju mitme sugusid tähti. 15) ilõ. 16) kirgast, hõlgawat, S. nom. kirkas, gen. kirkkaan. 17) iseärane. 18) kat-suba, katselen, mina katjun. 19) seal. 20) taewa wanter, wantri-täheb, otawa, 21) öfel, öfela-täheb. 22) palu, pyydän, pyytää, E. palun, paluda; püian, püida. 23) oma isa, isada, isat; pyydä isääsi, E. palu sina oma isa. 24) selitama, seletama. 25) asjad, nom. esine, gen. esineen, E. asil, tüff. 26) näulised, nom. näköinen, gen. näköisen. 27) kasvus, S. nom. kasvi, gen. kasvin, E. kasv, kasu; aga Soome kasvo, gen. kasvõn on Eesti pale, põff. 28) tähe-moodulif. 29) kullised, nom. kukka. 30) ehk, sagedaste lühendatud kenties, 31) suurte, nom. isoinen. 32) härrade. 33) tähe-suguse, nom. tähtimäinen. 34) ritari, rüütli, ordu-täht.

1) Tool. 2) maja-riist. 3) pärafit; varten pruugitakse infinitiwi muutega. 4) iste.

masti⁵⁾ seuravat⁶⁾ osat: neljä jalkaa, istuin-lauta eli istuin ja selkä-lauta eli karmi⁷⁾. Semmoinen tuoli on nimeltä selkä-tuoli. — Tuoli tehdään puusta. Tuoleja tehdään myös⁸⁾ raudasta. Semmoiset tuolit valetaan⁹⁾ suurissa tehtaissa¹⁰⁾. Usein¹¹⁾ on tuolissa ainoastaan jalat raudasta ja kaikki muu puusta. Tuolin istuin on välistä¹²⁾ myös eräästä³⁾ merenruovosta¹⁴⁾. Tuolin istuin on usein myös topattu⁵⁾ jollakin¹⁶⁾ pehmeällä aineella¹⁷⁾. Nuoret ja terveet ihmiset istu-
koot¹⁸⁾ kernaimmin¹⁹⁾ kovemilla tuoleilla²⁰⁾. Tuoleja pidetään huoneissa, ja tyhjältä näyttää-kin¹²⁾ se huone, jossa ei niitä ole. Mutta pidetään-pää tuoleja ulkona-kin²²⁾. Puu-tarhassa on niitä, lehti-majoissa²³⁾ ja telteissä²⁴⁾.

14. Koer

Koira on eläin. Koira seuraa ihmistä ja asuu ihmisen kodissa. Se on kodin-eläin. Koiria on monenlaisia sekä¹⁾ suuruudeltaan²⁾ että muodeltaan³⁾. — Koira on isäntänsä⁴⁾ hyvä toveri⁵⁾ ja uskollisin⁶⁾ kaikista koti-eläimistä. Yöllä on koira talon vartijana⁷⁾. Kun jotakin⁸⁾ outoa⁹⁾ kolina kuuluu tahi vieras ihminen lähenee¹⁰⁾, niin koira haukkuu. Usein on uskollinen koira pelastanut¹¹⁾ isäntänsä petojen¹²⁾

5) enamište, kõige enamište, kõige enam pruugitawamalt; superlatiivist tavallisin, gen. tavallisimma kõige enam, kõige enam pruugitawam; tavallinen, tapa, gen. tavan, wiis, mood; lõpp — sti. 6) järgmisel. 7) selg-taud, leen. 8) ka. 9) waletasse. 10) wabrikutes: tehdas, gen. tehtaan, wabrik. 11) sagedaste. 12) wahest, wahel. 13) ühest, eräs, gen. erään, üks, keegi. 14) mere-roost, S. nom. ruoko, gen. ruoven, E. roog. 15) topitud. 16) kellelgi, ühel, kellelgi, ühega. 17) asjaga. 18) istugu. 19) paremine; S. kernas, gen. kernaan, ennem, parem, tahtliis (wist Rootsi „gernä“, Saksa „gern“). 20) toolide peal. 21) näitab-gi. 22) wäijaški. 23) leht-majades. 24) teltti, gen. telti, telf.

1) seka . . . että, E. nii hästi . . . kui. 2) oma suuruse poolest nom. suuruus, gen. suuruuden. 3) oma moodu poolest. 4) oma isanda; isäntänsä on isäntän-nsä asemel). 5) seltsimees, seltslane. 6) superl., kõige uetawam; adjektiivist uskollinen. 7) kui kaitseja, kui waht. 8) midagi. 9) wõderast, tundmata, nom. outo, gen. ouden. 10) ligimalle tuleb. 11) peastnud kiffate elajate.

suuhun¹³) joutumasta¹⁴). — Koira myös hyödyllinen¹⁵) eläin. Paimen-koira kulkee¹⁶) paimenen seurassa¹⁷). See auttaa¹⁸) haukkumisellaan paimenta, kun tämä ajaa karjaa laitumelle¹⁹) Se haukkuu elukat²⁰) kokoon, kun ne ovat ajettavat²¹) kotiin tahi muuhun paikkaan kaikki yhteen. Monessa paikassa vetää²²) koira jommoisista²³) kuormiakin. Muutamissa paikoin koirilla ajetaan-kin²⁴). Koira on myös viisas²⁵) ja hyvin oppivainen²⁶) eläin. Kun metsä-mies on pyytämässä jäniksiä, osaa jahti-koira ajaa²⁷) jänistä niin, että isäntänsä²⁸) voi sen ampua²⁹). Lintu-koira säikäyttää³⁰) linnut heidän piiloistansa³¹), niin että tulevat linnustajan ampu-matkalle³²). — Koira syö kaikellaista³³) ruokaa, mutta kernaimmin lihaa ja luita, sillä³⁴) se on peto-eläinten³⁵) sukulainen. Koira ei ole ärsyttämisen³⁶), ei millään³⁷) tavalla³⁸), ja varsin-kaan³⁹) ei kepillä. Erittäin-kin⁴⁰) koira on vihainen ja murisee, kun sillä⁴¹) on lapsensa⁴²), pienet penikkansa⁴³) varjeltavina⁴⁴).

15. Önn.

Omena¹) kasvaa²) puussa, nimitäin³) omena-puussa. Omena on puun hedelmä⁴). Omena on muodoltaan melkein⁵) pyöreä⁶). Ala-puoli, josta⁷) se on puussa kiini, on vähän leveämpi kuin yläpuoli. Omenassa on kuori päällä, niin-

13) fuhju. 14) jõubmast. 15) kasuline. 16) käib. 17) felfis. 18) aitab, aitotab, auttaa, aitan, aidata, lõnafi apu, gen. avun, E. abi. 19) karjaõmale. 20) nom. elukka. 21) on aetavad. 22) tolab. 23) mõnda, mõne-fugufi. 24) jõidetafte-gi. 25) tark. 26) õeplja. 27) ajada. 28) tema isand (beremeë). 29) lasta, lasta, ambuda. 30) hirmutat. 31) nende redupaikedest; piilo, gen. piilon, redupaike, warju, aif. 32) lastmise - piirile, lastmise - ruumile. 33) felfifuguf. 34) felfi. 35) mets-etojate. 36) koera ei via ärsitama, ärtama. 37) ei millgi. 38) kombel. 39) suuga. 40) heärane. 41) fellel. 42) omad lapsed (lapsensa on lapset-nsa afemel). 43) tema wäikesed kutsivad. 44) kaitsetawad, warjatawad; varjelen, varjella (warjelda); sin waijuse õõstiw.

1 Önn. 2 kaewab. 3) nimega. 4) (puu-)wili. 5) pea-aegu, ligiforba. 6) ümmargune. 7) fust.

kuin esi-merkiksi⁷⁾ potaatissa⁸⁾. Kuori on enimmästi ohut⁹⁾ ja sileä. Sen karva on keltamainen¹⁰⁾. Omenan kypsyessä¹¹⁾ alkaa kuori punoittaa¹²⁾; raakaleena¹³⁾ ollessa on kuori viheriä¹⁴⁾. Sitte¹⁵⁾ on omenassa myös varsi eli kanta, joka erilaisissa¹⁶⁾ omenissa on eri¹⁷⁾ pitkä. Varren vasta-päättä toisella puolella on kukkanen¹⁸⁾ elikkä¹⁹⁾, tarkemmin²⁰⁾ sanoen²¹⁾, kukan jäänös²²⁾. Kuoren alla on omenan liha. Keskellä omenaa²³⁾ lihan sisässä on siemen-kotti, ja sen seinäin²⁴⁾ välissä ovat omenan siemenet. Toisissa puunhedelmissä on siemenen eli sydämen ympärillä hyvin kova suojuus²⁵⁾. Sitä sanotaan kiveksi. Tunnetkos²⁶⁾ semmosiakin hedelmiä? Kun ei omena vielä ole kypsä, ovat siemenet valkoisia²⁷⁾. Omenan kypsyttyä²⁸⁾ ovat ne mustan ruunit²⁹⁾. Raakain³⁰⁾ omenain maku on kirpeän³¹⁾ hapan ja niitä ei ole hyvä syödä. — Omenaa syön minä mielukkaasti³³⁾ raaltaan³⁴⁾. Omenan saatta³⁵⁾ myös keittää³⁶⁾ taipaistaa³⁷⁾. Äiti keittää omenista makeata³⁸⁾ (n. r. -liila³⁹⁾ Leipuri⁴⁰⁾ leipoo⁴¹⁾ niistä omen -kakkuja⁴²⁾. Myöskin voidaan omenista valmistaa omenaa-viiniä⁴³⁾.

7) näitusefõ, eemärgitõ. 8) potaatti, kartohwel. 9) õhufe. 10) kollakasõ. 11) fõpsetõ aamifõ. 12) punetada, punetama. 13) kui tooreõ, mitte valmiõ, mitte fõpõ (ollõõ). 14) viheriä, roheline. 15) siitõ, peale selle. 16) mitme õguõteõ. 17) mitme õgune. 18) lillefene. 19) ehf, eif, wõi. 20) õlgemine, paremine; terowamine. 21) õelbeõ. 22) gen. jäänõksen, järeõ jäänud jagu. 23) infin., ehf: omenan keskellä. 24) feinte. 25) gen. suojuksen. wari, late. 26) faõ (a tunned. 27) walged. 28) kui fõpsetõ saanud, pãrast õuna fõpsemifõ. 29) pruunid. 30) tooreõte, nom. raaka, gen. raa'an, raan. 31) fibe. 32) habu. 33) heõ meeteõga. 34) tooreit. 35) jaab, wõitõ; saatan. 36) feeta. 37) praabida, fõpsetada. 38) magutat. 39) õuna-pudru. 40) pagar, lehta tegija. 41) teeb (leiba), fõpsetab. 42) kakkufõb, kookifõb. 43) nom. viini, gen. viinin.

II. Kerged jutud.

16. Anna.

Anna aamulla heräsi¹⁾. Hän vikkellästi nousi Anna hommitul ärkas. Tema usnaste (wirgaste) töufst vuoteeltaan²⁾. Heti luki hän aamu-siunauksen³⁾. Sen oli omast woodeft. Kohe (war²fi) luges ta hommitu palwe. Selle olt oppinut pienestä kirjastaan⁴⁾. Pian puki⁵⁾ Anna vaatteet⁶⁾ õppinud omast weifseft raamatust. Pia ajas Anna riided yllensä⁷⁾. Hän pesi silmänsä⁸⁾ kylmällä vedellä. Suki⁹⁾ selga. Tema peses omad silmad külma weega. Suges hiuksensa¹⁰⁾ heti. omad hiufsed warstti.

Autteli-pa¹¹⁾ Anna äitiään töissä. Äiti kun lähetti Annat Aitas Anna oma eite töödes. Et tui lähätäs Annat mitä noutamaan, niin hän heti meni ja palasi paikalla. midagi tooma (nõudma), siis tema kohe läks ja pööris jala pealt Vanhemmat kun vaan viittasivat¹²⁾, niin Anna jätti tagast. Wanemad tui paljalt märku antsiwad, siis Anna jättis kaikki paikallensa. Hän söi, mitä isä tahi äiti antoi. Anna söit oma paigale. Tema söi, mis isa eht eit andis. Anna ei sanonut: „en huoli“. Pyytämättä hän ei ottanut mitään ei ütelnud (mina) ei hooli. Palumata ta ei wõtnud midagi

1) herään. herätä. 2) vuode. vuoteen. 3) nom. siunaus, E. õnnistu. 4) kirja, raamat, aga kirje, gen. kirjeen E. kiri. 5) puen, pukea, riided selga panema, ennast riidesse panema. 6) nom. vaate, gen. vaatteen. 7) yllensä asemel, E. oma üle, oma peale. 8) silmät-nsä asemel. 9) suen, sukea. 10) hius, palj. hiukset. 11) auttelen, autella. 12) viittaa, viitata, E. tähendaba (käega), peaga (silmadega).

ruokaa. Vaateensa piti Anna puhtaina eikä niitä liannut¹³).
 [rooga. Omad riided pidas Anna puhtalt ega neid mustats

[Ei pannut niitä koskaan laattialle.
 teinud. Ei pannud neid ilmašfi pörmandasse.

Illalla¹⁴), kun vanhemmat maata¹⁵) käskivät¹⁶), Anna
 Shtul, tui wanemad magada kästšiwad, Anna
 heti riisui¹⁷) vaatteet. Pani-pa ne kokoon ja sanoi
 lohe wöttis (riisuus) riidet seljast. Pani need toflu ja ütles
 sievästi: „Hyvä yötä“. Siunattuan
 wiisakalt (fombelikut): hüwä ööd. Rui ta palunud (önnistanud)
 nuhkati Anna ja lepäsi rauhassa. Jumala suojelee¹⁸) hyviä
 uinus Anna ja hingas rähäs. Sumal warjab häid
 ja kuuliaita¹⁹) lapsia.
 ja šonatuuljaid lapši.

Rauhassa olen maannut²⁰),
 Kiitos Luojalle!
 Uudet voimat saanut,
 Kunnia²¹) hänelle.

17. Kirik.

Eräänä¹) päivänä sanoi isä pienelle Samulille: „tulevana
 Ubel pääwal ütles isa weikšelle Samuelile: „tulewal
 pyhänä menemme yhdessä kirkkoon“. Se-pä oli Samulista
 pühäl lä äme ühes širikuše.“ Sellest ey oli Samuelil
 iloa!²) Pyhä-aamuna oli hän aikaiseen valmisna. Hän otti
 rōemu! Püha-hommitul oli ta aekšaste walmis. Ta wöttis
 pienen kirjasensa³) kainaloon⁴). Nyt mentiin tuohon
 oma weikšese raamatutese taenlašše. Nüid mindi selleše (toošše)

13) liikaan, liata (endise likatta' asemel), roojaseš tegema. 14) nom. ilta.
 15) makaan, maata (makatta', makat-ta' asemel). 16) käsken, käskeä. 16)
 riisun, rusua. 18) suojeleen, suojeleä; 19) nom. kuulia, 20) maganud; maannut
 (endise makatnut asemel). 21) auu, nom.

1) nom. eräs, gen. erään, E. üks, teegi. 2) eht: see 'p oli Samuelil rōem.
 3) nom. kirjanen, gen. kirjasen. 4) nom, kainalo.

isoon korkeaan huoneeseen, joka on kylän keskellä. Se-kös
 suurde kõrgeße hoonesse, mis on küla keskel. Se 'p
 kaunis on! Ovesta⁵⁾ astuttua oli kahden puolen
 (see jo) kaunis on! Uffest astudes oli tabel pool
 pitkiä penkkiä⁶⁾. Isä saattoi Samulin muutamaan istumaan.
 pitki pintifid. Isa saatis Samueli ühte (neist) istuma.
 Kaikki oli kaunista ja juhlallista⁷⁾. Kaikki istuivat hiljaisina⁸⁾.
 Kõik oli kaunis ja pühaline. Kõik istusid vaikivalt.
 Astuipa lukkari korkeaan penkkiinsä ja kohta veisasivat⁹⁾
 Astus kõrge oma kõrgeße penki ja wõeti loulfitud
 kaikki ylistäen Jumalata. Urkuin¹⁰⁾ sulot äänet kuu-
 tõit ülendades (tiites) Jumalat. Drilate armsad healed oli-
 luivat kaikkein yli.
 wad kuulda kõitide üle.

Pappi astui alttarille kauniissa messu-puvussaan¹¹⁾.

Ristipetaja astus altariße oma kauniis ristipuvuses.

Luki-pa ensin ja messusi¹²⁾ sitte. Altarin ylä-
 luges efite ja pidas altari teenistust siis. Altari ülmal
 puolella näki Samuli kauniin kuvan. Vapahtajamme
 pooltel nägi Samuel kauni inu. Meie Snnisteggija (wabas-
 rippui ristin puussa. Isä jo oli kotona monta kertaa
 taja) rippus risti puus. Isa jo oli todu monda torda
 sanonut, että Jesus salli ripustaa itsensä ristille meidän
 üelnud et Jeesus sallis ripusta itsennast risti meie
 synteimme¹³⁾ tähden.
 pattude pärast.

5) nom. ovi. 6) penkki, gen. penkin. 7) Infinit. juhlallinen, praesens-nast
 juhla, G. pidu, püha. 8) pass. G. wõetud, nom. hiljainen, G. wõetud — hilja-
 lehte. 9) veisaan, veisata, laulan, laulda, veisu, wõet, laul. 10) urku, pass.
 urut, G. õrel, õrelad. 11) messu, jumala teenistus altariß lauluga; wõera teelt
 „Messe“. 12) messuan, messuta, altari lauluga Jumala teenistust pidama. 13)
 synti, gen. synnin, üsfil. inf. syntiä, patt; synteimme on syntein-mme asemel.

Taas-ki veisattiin virsi¹⁴. Pappi nousi saarnas-¹⁵) jälle-gi lauldi wärs. Papp tõusis jutluse-tuoliin. Samuli kuuli, miten Jesus lempeästi lapsia syliinsä¹⁶) tooli. Samuel tuulis, tudas Jeesus heldeste lapsi oma sülesse-otti, heitä siunasi¹⁷) ja vielä-ki hellästi rakastaa. Samuli mõttis, neid õnnistas ja weelgi helaste armastab. Samuel kiitti Jumalaa. Hän rukoili¹⁸), että Jumala suojelisi hänen titis Jumalat. Tema palus, et Jumal warjeks tema vanhempiaan. Hän anoi¹⁹), että Jumala alati olisi hänen wanemaid. Ta palus et Jumal alati oleks tema hyvä isänsä taivaassa. Samuli lupasi²⁰) aina tahtovansa²¹) hea isa taewas. Samuel lupas iga ta'es olla hyvänä lapsena. olla hea laps.

Saarnasta laskeusi²²) pappi. Hän uudestaan astui suurem jutlust jättis järele papp. Ta uueste astus suure ringin sisään, joka on alttarin ympärillä. Siellä luki ja ringi sisse, mis on altari ümber. Seal luges ja messusi hän taas. Lukkari veisasi vielä-ki virren, laulis altari palweid ta jälle. Rõõster laulis weelgi wärsi (ialmi) ja jumalan-palvelus²³) loppui. Riemuiten²⁴) palasi Samuli ja jumala-teenistus lõppes. Rõõmestafe pööris tagasi Samuel kottiinsa²⁵). oma koju.

14) gen. virren. 15) gen. saarnaan. 16) nom. syli, gen. sylin. 17) siunnaan, siunata. 18) rukoilen, rukoilla, palun, paluda. 19) anon, anoa, palun, paluda. 20) lupaan, luvata. 21) tahtova sõnast tahdon, tahtoa nagu tuleva, E. tutew, sõnast tulen, tulla. 22) laskeun, laskeuta. E. lastun, lastuda. 23) gen. palvelyksen, teenistus, palvelen, palvelle, E. teenin, teenida. 24) il. substantiiv, riemuitsen, riemuita, E. hõlõkan, hõlõkata, rõõmestada. 25) koti, gen. kodin, E. kodu, ilat. kottiin; kottiinsa on kottiin-nsa asemel.

18. West.

Mitäs, jos meillä ei vettä olisi! Sen puutteessa¹⁾ emme voisi elää; sillä ei olisi syömistä, ei juomista, ei vaatteita eikä elada; siis ei oleks söömist, ei juomist, ei riideid ega kenkiä²⁾. Sen-tähden emme tahdo hylkiä³⁾ vähintä-kään tengi. Selle pärast ei meie taha põlata vähematti pisaraa, joka juoksee lähteestä tahi sataa pilvistä. Vuorella pisarat, mis juotseb läteft ehf sajab pilwist. Mäel ylhäällä on lähde. Illoisena sen vesi kihisee ja tohisee alas ülewel on läte. Rõemalt selle wesi kihiseb ja tohiseb alla laaksoa⁴⁾ myöten, yhdistyy ojalan ja kiiruhtaa orgu möda, ühendab ennast ojaße ja ruttab (tiirestab) alankohon. Kukkasain⁵⁾ parrastensa välitse vaeltelee madalasse paika. Oma õitsewate kallaste läbi käib (tõnnib) hän edelleen, ja kalat riemuitsewat sen kirikkaissa aalta edasi ja talad rõemustawad ennast selle kiirgawates lalloissa⁶⁾ ja leikittelevät auringon paisteessa. Kalastaja tulee netes ja mängiwad päitese paistes. Kalamees tuleb (onkineen⁷⁾), mertoineen⁸⁾ ja verkkoineen⁹⁾, lopettaen leikin. Oma õngedega, mõrdadega ja mõrfudega, lõpetates mängi. Mutta oja astelee edelleen ja muuttuu vähitellen¹⁰⁾ joeksi. Aga oja astub edasi ja muudabennast aega möda jõeks. Nyt juoksee se vaahduten¹¹⁾ myllyn suuren rattaan yli, Müid juotseb see (ta) wahutades weßki suure ratta üle, pakottaa sen liikkeesen¹²⁾ ja myllyä pyörittämään. Jopa sunnib selle (tema) liifelle ja weßki käima. Suba

1) nom. puute. 2) kenkä. 3) ka: hylkään, hyljätä. 4) laakso, org. 5) nom. kukkasa, liifeline. 6) nom. aalto. 7) nom. onki, gen. ongen. 8) merta, gen. merran. 9) nom. verkko, gen. verkon, mõrf. 10) ka: vähittäin, vähä korraga = aega möda. 11) II. substantiiv, vaahuun, vaahduta ehf vaahuun, vahduta ehf vahdoon, vahdota. 12) nom. liike, gen. liikkeen.

(jo-pa) tulee kaupunkiin, missä ovat korkea-torniset kirkot, tuleb (ta) linna, kus on kõrgetornised kirikud, kauniit huoneet ja paljo ihmisiä. Nämä ovat joen ylitse rakennatut hooned ja palju inimesi. Nämä on jõe üle ehitaneet¹³) sillan, jota käyvät edes ja takaisi. Joki vaan rautanud silta, teda käivad edesi ja tagasi. Jõgi aga rahassa sen alatse juoksee. Mutta nyt tulee hän kauniille vaini-huon selle alt läbi jookseb. Aga nüüd tuleb ta kaunile nurolle ja viheriäiselle niitylle, katsahtaa¹⁴) palletten¹⁵) yli ja mele ja rohhiisele niidule, waatab talda-äärte üle ja tahtoi siellä käyskennellä¹⁶). Akkiä sulaa-ki lumi, sade tahaks seal jalutada. Ähtitselt sulab lumi, sadu lankeaa¹⁷) taivaasta, ja joen vedet nousevat kunnes virtaavat¹⁸) langeb taewaast ja jõe weed tõusewad, tunni woolawad äyrästen¹⁹) yli. Vainiot, niityt peittyvät, kaikki on kallaaste üle. Murmed, niidud saawad peidetud, kōik on jokena, ja jäiden tulvassa²⁰) kulkevat ladot, myllyt, jõgena (kui jõgi) ja jääde tuhinaas käivad kiinid, westid, huoneet. Ei kuiten-kaan kauan kestä, ennenkun joki hooned. Ei ommetegi kaua kestä, enne kui jõgi palautuu uraansa²¹) ja juoksee levokkaana²²) yhä ennast tagasi pöörab oma asemelle ja jookseb rahulifutt yhte puhtu eteen-päin. Tuolla jo tulevat laivat mastoineen²³), koreine²⁴) edes-puole. Seal jo tulewad laewad oma mastidega, oma kau-viirineen²⁵), joita tuuli liepottaa, ja valkeine niiste (yhjeste) tuule-näitajatega, feda tuul lehwitab, ja oma wal-

13) rakennan, rakentaa, E. ehitän, ehitada. 14) waatab äffi, torra; kat-sahdan. 15) nom. palle, gen. palteen. 16) käyskentelen, käyskennellä, kävelen, kävellä, E. käin, jalutan, käia, jalutada. 17) lankean, langeta. 18) virtaan, virrata. 19) äyräs, gen. äyrään. 20) nom. tulva. 21) ura, wec jooksu raba. 22) E. kōik, nom. levokas, gen. livokkaan, prašõnast lepo, gen. levon, E. rahu, rahu-arg. 23) masto. 24) nom. korea. 25) viiri, gen. viirin, plekist kuff, näitajate kuff poolt tuul.

purjeineen²⁶), joita vihuri täyttelee miten palttinaa²⁷)
 gete purietega, teda pehme tuul läidab tui (nagu) lõwendit
 valaistessa²⁸). Joki heidät kaikki saattaa kauas suureen
 walgustades, pletides. Sõgi neid tõi saadab kaugelle suurde
 veteen, joka on paljoa laveampi²⁹), kuin satakin jokea. Se on meri.
 wette, mis on palju laiem, tui sadagi jõge. See on meri.
 Se tulee kuohu-päine³⁰) laineineen³¹) ja pauhaa³²),
 Se tuleb wahu peadega oma lainetega ja kohiseb (müriseb),
 jotta laivan väki pelästyy. Mutta virta³³) huutaa³⁴): „tässä
 et laewa rahwas kardab. Uua jõgi hüiab: „sin
 tuon sinulle lähteet ja ojat, jotka (jot-ka) lähtivät kanssani³⁵)
 poon sinule lätted ja ojad, kes lätsimad minuga
 matkalle³⁶), ja laivat jotka selässäni³⁷) kannoin. Ota
 reifile, ja laewad, mis oma seljäs kantsin (kannin). Wõta
 sinä ne nyt, hyvä meri; minä olen väsynyt ja tahdon
 fina nad nüüd, hea meri; mina olen väsinud ja tahan
 levähtää³⁸).
 puhata.

19. Leipä.

Oli-pa kuuma kesä. Päivän toisensa perään nousi aurinko
 Oli kuum suwi. Pääm teise järele tõusis päite
 pilvettömälle taivahalle. Ojat kuivuivat, joet juoksivat verkal-
 pilweta taewalle. Ojad tuimašimad, jõed jookšimad aega mö-
 leen¹) tasaista uraansa tahi koskissa²) lirisivät; kukat kalla-
 ra oma tajašt aiet ešt tõskedes lirisefimad; lilled tallä-

26) purje, gen. purjeen. 27) nom. palttina. 28) II. substantiwo valkaisen, valaisen, valaista. 29) lavea, kuohu, kuoha, E. wagt, kohin. 30) palj. komit. nominatiwist pää, laine, gen. laineen. 31) pauhaan, pauhata. 32) virta, gen. virran. 33) huudan, huutaa, E. hüitan, titendan. 34) minu kaasa. 35) matka, reis, teekäit, teekond. 36) selkä, gen. selän. 37) levähdän, levähtää. natufene puhata, lebada.

1) verkka, gen. verkan, laist, aeglane, sellest allat. verkallensa ešt verkal-
 een. 2) koski, gen. kosken.

hilla³⁾) notkistivat suruissaan⁴⁾ päänsä, ja pellon viljat huokaitel nõrkestasiwad oma muredes omad pead, ja põdu wiljad õhkuiliviat virkistävää⁵⁾ nestettä⁶⁾). Mutta murheutuneena⁷⁾ vaelsiwad kosutawat taset. Uga murelikult löndis maa-mies kuihtuneilla⁸⁾ vilja-vainioillaan ja ylentäen silmänsä maa-mees tängu läinud vilja-wainudel, ja ülendades omad silmad taivaasen, rukoili näin: „Katso, hyvä Jumala, minä tein, taewassee (poole) palus nii: „Katsu, hea Jumal, minä tein, mitä voin; keväällä kynnin⁹⁾ ja kylvin¹⁰⁾ ja suojelin kaikella mida wõijun; lewadel tüntsin ja külwasin ja taitsefin töiget huolella orastavia kasvia. Sinä olet ne varjellut¹¹⁾ pahoista hoolel orastawaid kaswusid. Sinä oled need warjanud pabadesi ilmoista, kolkosta¹²⁾ hallasta¹³⁾, ja ihmiset iloitsivat siunailmadest, toledast hallast, ja inimesed rõemustasiwad oma õn- tuista vainioistaan. Ole meille vielä-kin armollinen. Anna meille niestatud põldudest. Ole meile weelgi armuline. Anna meile tännä päivänä meidän joka-päiväinen leipämme!“ Tämän kuuli täna pääw meie iga-pääwane leib!“ Seda kuulis Jumala ja armahti murehtivaa ihmis-kuntaa. Pian nousivat Jumal ja alastas muretsewa inimese-sugu peale. Pää tõstiwad sinkät¹⁴⁾ pilwet, ja virvottava sade kasteli vainiot. pimedad (muštad), pilwed, ja kosutaw sadu tasts nurjed. Silloin ihmiset taas-ki ilostuivat. Kukat nostivat päänsä, Siis inimesed jällegi rõemustasiwad. Killed tõstiwad omad pead, tou'ot¹⁵⁾ aaltoilivat kultaisina¹⁶⁾, ja iloisina vedet loiskuen¹⁷⁾ tõuud laenetasiwad kuliselt, ja rõemsalt weed latsudes

3) kallas, gen. kallaan (kaltaan). 4) suru, gen. surun, mure. 5) virkistän, virkistää, wirgastama. 6) neste, gen. nesteen. 7) Eõstiw, adjektiivvormist murheutunut, gen. murheutuneen. 8) palj. adeõstiw; kuihdun, kuihtua, kuihtunut, gen. kuihtuneen, E. tängu minema, tängema. 9) kynnän, kyntää. 10) kylvän, kylvää. 11) varjelen, varjella. 12) kolkko, gen. kolkon. 13) nom. halla; 14) synkkä, gen. synkän. 15) nom. touko, E. tõug. 16) palj. Eõstiw, ütj. nominatiivist kultainen. 17) loiskun, loiskua, E. latsuda.

rantojaan¹⁸) löivät. Pian liikkui leikkaajan sirppi, ja kauniina oma randu löiwad. Pia liitus leikaja sirp, ja kaunit kaikui laulu vainiolla. Ruhilaat, aumat pelloille kohoilivat. Iajas laul nurmel. Kuhlilad, nabad põldudelle tõustiwad. Kumisten¹⁹) kuului riihesta²⁰) varttain²¹) lyönti. Leik-kumistes sai kuulda rehesti (reiest) wartade (kootide) lööt. Leikuu tuskin oli loppunut, ennenkun myllystä isä toi kauniit, kus waewalt oli lõppenud, kui westilt isa tõi kaunid, waaleat jauhot kotiin. Juuri pannaan, ja leipää leivottuna²²) walged jahud koju. Suur pannakse, ja leiba tehtud sysätään²³) uuniin²⁴) paistumaan. Seuraavana päivänä lütatakse ahju kupsema. Teisel (järgmisel) päawal saa koulusta koteutuwa lapsi nälkensä sammuttaa uutisleivällä. saab koolist koju tulnud laps oma nälga kustutada uudisleiwal. Mutta äiti pani kätensä ristiin ja rukoili: Kaikkein silmät Aga eit pani omad käed risti ja palus: Kõitide filmad vartioitsevat²⁵) sinua, Herra, ja sinä annat heille ruoan waatawad find, Isand, ja fina annad neile rua aiallansa²⁶). Sinä avaat²⁷) laupeaan²⁸) kätesi ja ravitset omal ajal. Sina awad (teed lahti) oma helde käe ja toidad kaikki elävät suosiolla²⁹)“.

tõit elawad hea meelega.

18) ranta. 19) kumisen, kumista, E. kumisen, kumiseba. 20) riibi, gen. riihen. 21) vartta gen. vartan, E. wart, gen. warba, koot, gen. kooht. 22) Kõitv, passivoli abjektivisti leivottu. 23) sysään, sysätä. 24) uuni, gen. uunin. E. ahj. 25) vartioitsen, vartioita, wabin, wautida, tähele panna. 26) aika, gen. aian ehk ajan. 27) avaan, avata. 28) laupeas, gen. laupeaan (laupias, laupiaan), helde, armuline. 29) suosio, hea meel, lahkus.

20. Hobune.

Hevonen on kaunis ja ylevä¹⁾ eläin. Vetäissään²⁾ rekeä tahi kantaissaan ratsastajaa kivertää³⁾ hän kaulansa⁴⁾, kun joutsen⁵⁾. Hän nostelee jalkojaan, kun tanssiin aikova⁶⁾. Hyvällä hoidolla on karvansa sileä ja kiiltävä⁷⁾, häntänsä⁸⁾ pitkä ja harjansa⁹⁾ vähän kiherä¹⁰⁾. Kaviot¹¹⁾ kengitetään¹²⁾ raudalla, jos¹³⁾ hevosen täytyy kulkea¹³⁾ kivikoita¹⁴⁾ tahi talvella kaljamiksi¹⁵⁾ jäätyneitä¹⁶⁾ teitä.

Kaurat¹⁷⁾, apilaat¹⁸⁾ ja heinät ovat hevosen tavallisin¹⁹⁾ ja mieluisin²⁰⁾ ruoka. Hevonen valjastetaan, vetämään pannessa²¹⁾. Aisoihin kiinitetään länkensä ruomilla ja luokalla²¹⁾. Ajaja hevosta pakottaa²²⁾ kulkemaan sanoilla²³⁾, toisinaan²⁴⁾ ruoskallaki²⁵⁾. Hevonen hyvin pian oppii käskyä ymmärtämään²⁶⁾. Järkevät²⁷⁾ ajajat eivät pane hevoselle suurempaa kuormaa, kuin minkä²⁸⁾ se jaksaa²⁹⁾ vetää²⁹⁾, eivät aja liian³⁰⁾ sukkelaan eivätkä sitä räökkää³¹⁾ ruoskalla. Hevonen tuntee kivun³²⁾, miten³³⁾ ihminenki. Lapsien ei saa hevosta liian likennellä³⁴⁾, se kun toisinaan potkaisee³⁵⁾ ja puree.

1) kõrge ja fuur. 2) II. substaniiv, vedades, kui tema talab. 3) kõverdab, läänab; kiverrän (kiperrän), kivertää. 4) oma kaela; kaula. 5) luif, luige; gen. soutsenen. 6) mõelbeš; aivon, aikoa, mõelda, tahta. 7) hiilgaw. 8) tema hänt, saba; häntä. 9) tema laff; harja. 10) kähär. 11) kobjab. 12) kengitatakse. 13) kui hobune piab kätma, sõitma. 14) kivikko, gen. kivikon, tiweline. 15) kaljain, gen. kaljamen, ehk kaljama, & kōte, libe. 16) jäetand, jääbunuid, jäädyn, jäätyä. 17) kaerab. 18) härjapead, rüdtikheinab. 19) kõige brungitatawam; tavallinen, gen. tavallisen; suberl. tavallisin, gen. tavallisimman. 20) kõige enam meele päraline. 21) Mifabeshe kinnitatakse tema rangib roomadega ja loogaga; aisa, palj. aisat; länki (ränki), gen. palj, länget, & rang, rangib; ruoma, gen. ruoman. 22) sunnis, pakutab; 23) sana. 24) wahest, ka, mõni kord. 25) roosagagi, piitsagagi. 26) mõistma; ymmärrän, ymnärtää, & mõistan, mõista; en ymmärrä, mina ei mõista. 27) mõistlikud. 28) mida, mis. 29) jaksab wedada. 30) liialt, liig kibebaste, rutulište. 31) ei peksa, nuhtle; räökkään, räakkätä (räätään, räätätä) üle ilga, kurjaste midaga teha, pilnata. 32) walu; kipu, gen. kivun, & walu. 33) kui, naqu. 34) ligineda; likentelen, likennellä. 35) lööb jalaga üleš; hiutab; põtkutab, põtkab.

21. Lehm.

Lehmä ei ole niin kaunis, kun hevonen. Runkonsa¹⁾ on paksu ja ruma²⁾. Otsansa³⁾ on hyvin leveä. Korvat ovat ulos-päin⁴⁾ pistävät, silmänsä sameat⁵⁾ ja turpansa⁶⁾ suuri. Jalat ovat vähemmän sirkeät ja häntä⁷⁾ on kun aasilla⁸⁾, jota likeisin⁹⁾ sukulaisensa¹⁰⁾, hevonen, usein¹¹⁾ ylen-katsoo¹²⁾. Mutta kuiten-kaan emme häntä¹³⁾ hyli¹⁴⁾ enempää¹⁵⁾, kuin ihmistäkään, jolla ehkä ovat rumat kasvot¹⁶⁾ tahi viallinen¹⁷⁾ ruumis-ki¹⁸⁾. Tiedämme-hän¹⁹⁾ lehmän sangen²⁰⁾ hyödylliseksi²¹⁾ eläimeksi. Leipä ja perunat²²⁾ maistuvat²³⁾ paljoa paremmilta voin kanssa²⁴⁾, kuin ilman sitä; ja kahwia²⁵⁾ harvat²⁶⁾ kermatta²⁷⁾ saattavat²⁸⁾ juoda. Pannu-kakku-ki on paljoa makeampaa²⁹⁾, kun jauhoihin³⁰⁾ seotetaan³¹⁾ voita ja maitoa³²⁾. Vasikan paistia³³⁾ eivät kaikki jaksa ostaa, mutta ma'ukkaaksi³⁴⁾ sitä kuitenkin kuki³⁵⁾ sanoo. Talista³⁶⁾ kaste-taan kynttilöitä³⁷⁾. Lehmän ja vasikan vuodasta³⁸⁾ parki-taan³⁹⁾ nahkaa, jotta⁴⁰⁾ emme tarvitse käydä avo-jaloin⁴¹⁾.

1) tema fere, feha; runko, gen. rungon. 2) inetu, rumal. 3) tema otš. 4) wäljaspoole. 5) sumedad (mitte selged). 6) tema nuff (koon, suu); turpa, turvan. 7) hänb, faha. 8) eestli. 9) kõige ligim. 10) tema sugulane. 11) sage-daäte. 12) üle-fatsub, f. o. põlqab. 13) feba. 14) emme hyli, meie ei põlga; hylkiä. 15) enam. 16) balged (põsed). 17) wigane. 18) feha-gi. 19) meie teame jo. 20) wäga. 21) kasuliseks. 22) kartohwist. 23) maitjewad. 24) voin kanssa, wõlga. 25) kahwi, gen. kahwin. 26) harvad. 27) kooreta; kerma (piima-)koor. 28) wõlwad. 29) magusam. 30) jahudekse; jauho, G. jahu. 31) segatakse. 32) maito, gen. maidon, infin. maitoa, G. piim. 33) praadi, paisti gen. paistin. 34) maufaks, mauliseks; maukas, gen. maukkaan, peafõnast maku (aga mako, kõht, magu). 35) kuitenkin ommete, kuki igauks. 36) raswast; tali, gen. talin, rasw. 37, kynttilä, flümal. 38) nahast; vuota, gen. vuodan. 39) pargitakse; parkitsen, parkita, G. pargin, parkida. 40) et. 41) palja jalu; avo, avoin, abw., lahti, jaloin=palj. instruktiv nominatiwist jalka nagu Eestli jalu.

22. Soome maakonnad.

Oli kerran urhollinen sota-päällikkö, joka oli saanut
 Oli ford wahwa sõja-pealik, kes oli saanud
 suuren voiton sodassa, ja kuningas sanoi hänelle: valitse
 suure wõidu - sõjas, ja kuningas ütles temale: walitse
 itsellesi paras ja ihanin maakunta Suomessa, minä annan
 eneselle kõige parem ja kõige ilusam maatond Soomes, mina annan
 sinulle sen. Sota-päällikkö kiitti kuningasta ja matkusti
 sinule selle. Sõja pealik tänas (kiitis) kuningast ja reisis
 Suomeen valitsemaan osaansa. Mutta kun hän ei tuntenut
 Soome walitiema oma osa. Aga et tema ei tunnuda
 maata, meni hän suurille markkinoille¹⁾, joilla oli paljo kansaa
 maad, läks ta suurtele laatadelle, kus oli palju rahwast
 koolla kaikista maan-osista, ja lupasi palkinnon sille, joka
 toos kõigist maa-osaldest, ja lubas palkka (binda) sellele, kes
 voisi osoittaa hänelle parhaan²⁾ ja ihanimman maankunnan.
 wõiks näidata temale kõige parema ja kõige ilusama maatonna.

Hänen luoksensa tuli-kin monta ihmistä eri seuduilta,
 Tema juure tuligi palju inimest mitmest kohast,
 ja jokainen kiitti omaa koti-tienottaan paraaksi.
 ja iga-üks kiitis oma kodu-ümber kautsed maad kõige paremaks.
 Hyvä herra, sanoi pienoinen nahka-puvussa oleva mies, mah-
 Sea herra, ütles weite naht riides olev mees, wõi-
 donta sinun on löytää parempata ja ihanampata maata, kuin
 mata sinul on leida paremat ja ilusamat maad, kut
 Lapin-maa on. Se on Maan-selän tunturien³⁾ ja Jää-meren
 Lapi-maa on. See on Maa-selja kõrguse logetitud ja Sää-mere
 välillä. Meillä on siellä avara näkö-ala äärettömien soiden
 wabel. Meil on seal awar näu-alune ruum ääretumate soode

1) markkina, palj. markkinat, C. laat, jaarmark. 2) paras, kõige parem, genit.
 ja akkus. parahan, parhan ehk paraan. 3) tunturi, lai mäe-selg, mäe-selja tasanuus.

ja korkeiden tunturin-kukkulain ylitse, jotka ympäröivät ja kõrgete tunturite-fintude üle, mis ümber piiravad Inaria järveä. Et-kö ole kuulnud meidän talviemme kauniista Snari järve. Et-sa ole kuulnud meie talmede launiteft revon-tulista⁴⁾ ja meidän auringostamme, joka ei koskaan wirmolistest ja meie päiteseft, mis ei ilmaffi kesällä menee mailleen? Valitse siis Lapin-maa, sillä se suwel lähä looja (maile)? Walitse siis Lapi-moa, sest see on niin mieluinen kaikille, et se on jaettu neljän maan ja on nii miele päraline kõigile et see on jaetud nelja maan ja valta-kunnan välillä, nimittäin Venäjän, Suomen, Ruotsin ja riigi wahete, nimelt Wene, Soome, Rootsi ja Norjan.

Norra

Mitä Lapin maassa on muuta, kuin sääskiä ja susia? Mida Lapi maal on muud, kui sääski ja susid? Sanoi toinen mies, joka seisoi siinä niin hajalla säärin⁵⁾, Uites teine mees, kes seffis fiin nii laiale säärtega kuin olisi hän saumonut venettä ylös koskesta. Minä kui oleks ta teiwastega lütanud wenet üles koskest. Mina kehoitan sua, hyvä herra, valitsemaan Pohjan-maan, jos annan nõuu sinule, hea härra, walitseda Põhja-maad, kui (sa) tahdot suuren ja hedelmällisen maan, joka ulottuu⁶⁾ Maantahad suurt ja wilja-riitast maad, mis ulatab Maaselästä keski-paikoille Pohjan-lahden rannikkoa. Siellä on selja mäest kess-paitadelle Põhja-lahde ranna-maad. Seal on sellaisia järviä ja jokia, kuin Oulun-järvi ja Kemin- ja seefugusid järwi ja jõgesid, kui Dulu-järw ja Kemi- ja Oulun-joet; olet-ko nähnyt lohiamme?⁷⁾ Etelämpänä on Dulu-jõed; kas oled näinud meie lõhe-talu? Enam lõune pool on

4) rabase-tuledest; repo, gen. revon. 5) palj. instruktiv. 6) ulotun, ulottua, E. ulatan, ulatada. 7) lohi, lohen.

meillä kauniita vilja-vainioita, jokainen talon-pojan talo on
 meil taunid vilja-wäljafid, iga talu-poja talu on
 härra-kartanon⁸⁾ näköinen, ja joka satama on laivoja täynnä⁹⁾.
 härra-möisa näuline, ja iga sadam on laemu täis.

Oletko kuullut puhuttavan Json-kyrön pellostä ja Limingan
 Kas oled kuulnud rääkivat Suure-kürö põllest ja Liminga
 niitystä?
 niidust?

Mitä teet tuolla suurella, yksitoikkoisella tasa-maalla?
 Mis teed seal suurel, ütšildasel lagediful?

muistutti¹⁰⁾ nokinen seppä. Valitse ennen Satakunta; silloin
 tuletas meelde nõgine sepp. Walitse ennem Satafond; siis
 hallitset kauniinta maata, pitkän, sinertävän Näsi-järven
 walitsed kõige-kaunimat maad, pifa finetawa Näsi-järwe
 rannoilta aina tuonne hiekka-rannikkoon asti, jossa Koke-
 randabelt ifta finna (-poole) liiwa ranna-maa- nii, tus Koge-
 mäen- joki laskee Pohjan-lahteen. Kaikkia saat siellä, mitä
 mäe jõgi lastub Põhja-lahte. Kõifti saad seal, mis
 mielesi halaa¹¹⁾, vaikka-pa rauta-nauloja ja myllyn-kiviä, ja
 ju meel igatses wõi-gi ta raud-naelu ja wesi-kirwa, ja
 veneesi kiittää¹²⁾ kirkkaita vesiä pitkin aina mereen asti.
 finu wene ruttab kiirgaid wesi mööda (pibi) ifta mereni (merest saabit).

Mitähän tuokin tietää merestä? penäsi muuan meri-
 Mis nüid seegi seal teab merest? maenitses keegi (üfs) mere-
 mies, sääriään notkutellen. Hyvä herra, jos sinulla on uskal-
 mees, oma sääri nõtkutades. Hea härra, kui finul on usal-
 lusta koetella avarata mertä, niin valitse Ahvenan-maa! Siellä
 dust katsuda avarat merd, siis walitse Ahwena-maa! Seal

8) kartano, E. möis. 9) Täynnä, täynnä on endise täyt-nä, täyte-nä asemel.

10) muistutan, muistuttaa. 11) halaan, halata ehk: haluan, haluta. 12) kiidän,
 kiittää, E. ruttan, rutata; aga kiitän, kiittää, tänan, äidan.

näet tuhansittain harmaita kallioita, viheriäsiä saaria, val-
 nänd tubante koupa hallisid taljusid, rohilisi saari, wal-
 keita purjeita ja sinertäviä aaltoja. Ei mitään voi verrata
 ged purjeid ja sinertamoid laineid. Et midagi wõi wõrlda
 meidän uljaasen saaristoomme, joka kesät talvet pelkäänättä
 meie toreda saarekstituga, tesse suwed talwed tartmatta
 kohtaa Itä-meren myrskyjä.
 waastu seisawad Ida mere tormidelle.

Tämän kuuli eräs puu-tarhan-hoitaja, joka, nojaten rauta-
 Seda tuulis ütte kärner, kes, tuetades oma rand-
 haravaansa, sanoi sota-päällikölle: älä anna meri-miehen
 reba nõjale, ütles sõja-pealitsulle: ära lasse meremest
 houkutella itseäsi epä-vakaiselle merelle ja hedelmättömille
 ahmatelede ennast findla põhjata merele ja wiljata
 kallioille. Etsi ennen hyviä satamia, rikkaita saaristoja ja
 taljudelle. Dtsi enne häid sadomaid, rikkaid saaristitkusti ja
 niiden takana hedelmällistä mannermaata, jossa omenat ja
 nende taga wiljalist findlat maad, kus õunad ja
 kirsi-marjat kypsyvät, jossa jokainen kenttä on puu-tarhana,
 firsi-marjad walmitud, kus iga tint on tui aet (aedana),
 jokainen kaupunki satu-kirjana, jokainen herras-talo
 iga linn jutu-raamat (=raamatuna) iga mõis
 muisto-märkinä ja jokainen kirkko urhojen hautana.

mälestuse-sammaš ja iga firsi tui wahwa meeste haud (hau-
 dana). Mina kehoitan sinua, hyvä herra, valitsemaan Suomen.
 Mina annan nõuu sinule, hea herra, walitsema Suomet.

Sota-päällikkö kysyi: ettekö te kaikki ole Suomesta?

Õõja-pealit küsis: eiks teie kõik ole Soomest?

Olemme, sanoi puutarhan-hoitaja; siksi nimetetään kaikki

Oleme, ütles aia-hoidja; seiks nimetatasse kõik

nämä maa-kunnat yhteisellä nimellä. Mutta ennen muinoin
 need maakonnad üleüldise nimega. Aga enne muina

sanottiin ainoastaan sitä aluetta Suomeksi, joka oli maan
 tutsut ütēnes seda maad (ruumi) Soomeks, mis oli ma
 lounaisessa kolkassa molemmiin puolin Auran-jokea. Nyt
 lõune-poolses nurgas mõlemil pool Auran-jõge. Nüüd
 sanotaan tätä maakuntaa Warsinais-Suomeksi, jott' ei syntyisi
 tutsutakse seda maafonda Päriss. Soomeks, et ei sünnits
 hämmennystä sen ja koko maan nimen välillä.
 effitust (segadust) selle ja togu (terwe) maan nime wahel.

Se aika on mennyt, jolloin¹³ Turun seutu oli
 See aeg on läinud, millal Turun linna ümberkaudne oli
 paras, virkahti eräs mahtava rusthollari¹³). Jos haluat,
 kõige parem, ütles üks jõuukas rusthollar. Kui igatsed,
 hyvä herra, parasta maata, niin valitse Uusi-maa. Me
 hea härra, kõige paremat maad, siis valitse Uus-maa. Me
 olemme kaikista rikkaimmat, ja koko seutumme Salpaus-
 oleme kõigist kõige rikkamad, ja togu meie ümberkaudne Salpaus-
 selästä pohjoisessa Suomen-lahteen etelässä on pelkkää
 seljost põhja pool Soome lahenti lõuna pool on selge päris,
 vilja-vainiota ja ikään-kuin huvi-tarha. Meillä ei ole
 paljalt vilja-wäli ja nii (just) tui lust-aed. Meil ei ole
 ainoastaan vuoria ja järviä, saaristoja, jokia, sellaisia kuin
 ütēnes mägesid ja järwi, saarestittusi, jõgesid, see-sugusid tui
 Kymin-joki, meren-lahtia sellaisia kuin Pohjan-lahti ja niemiä
 Kuumi-jõgi, mere-lahtesid see-sugusid tui Põhja-laht ja neemesid
 sellaisia kuin Hanko-niemi; meillä on myöskin vuori-kaivoksia,
 see-sugusid tui Hango-neem; neil on ka mäe-kaewandust,
 laivoja, tehtaita, herras-kartanoita, satamia ja linnoja. Ei
 laemu, wabrituid, mõisaid, sadamaid ja tindlust. Ei
 yhtäkään paikkaa tässä maassa voi verrata Uuteen-maahan.
 ühtegi paika siin maal woi võrrelda Uue-maaga.

13) ühe rassa-sõjamehe ütē-pidaja wäeteenistuseks, ja selle pärast jault awa-
 llkubest maksudest prii põllumees.

Kuuleppa ¹⁴⁾ tuota, huudahti eräs ajuri, joka seisoi
 Kuule (nüüd) seba, hüüdis üks moorimees(?), kes seisis
 torilla kuormansa vieressä pitkä takki yllä. Koko
 turul oma koorma ääres pitk (üli-) tuub seljas. Terme
 Uusmaa mahtuu hyvin yhteen Karjalan kolkkaan. Hyvä
 Uusmaa mahub koguni ühte Karjala kolta (nurta). Hea
 herra, haluatko sellaista maata, jossa aurinko nousee?
 herra, kas ihaldad see sugust maad, kus päike tõuseb?
 Tahdotko soutaa kahden meren rannoilla, Suomen-lahden ja
 Kas tahad sõuda kahe mere rannal, Soome-lahel ja
 Laatokan? Haluatko sadoittain vuoren-kukkuloita, koskia,
 Laaduga? Tahad sa sadade taupa mäe-tinkusid, foestfid,
 myllyjä, tahi sellaista uljasta virtaa kuin Vuoksi on; tahdotko
 weškiid, eht niisugust uhtet jõge kui Woofse jõgi on; tahad
 kuunnella vanhoja runoja; ¹⁵⁾ tahdotko poltaa kaskea ¹⁶⁾
 kuulda wanu laulusid; tahad põletada tüüsi
 äärettömän laajoissa erä-maissa ja sahauttaa lankkuja syn-
 ääretä laades mets-mais ja saagida planktisid pi-
 kissä petäjiköissä, niin kehoitan sinua valitsemaan Kar-
 medais männimetsades, siis annan nõuu sulle walitseda Kar-
 jalan, sillä ei mitään muuta maata woi tähän verrata.
 jalat, sest ei midagi muud maad wõi sellega võrrelda.
 Minua inhottaa alin-omaa kuulla puhuttavan merestä,
 Mind pahandab iseäranes kuulda räägitawat merest,
 lausui eräs puhelias ja varakas voinkauppias. Mitä me
 lausuis üks sõnakas ja warakas wõitkaupleja. Mis meie
 merestä huolimme, me, jotka purjehdimme kolme-kymmentä
 merest hoolime, meie, kes purjutame kolm kümment

14) kuule'-pa, kuuleh-pa asemel, waata Lühikene Grammatif § 43. 15)
 runo, wana Soome rahwalaul. 16) puude maha-raumises, ja siis hiljem põlema
 süttamises tüüsi tegema.

penin-kulmaa järvestä järveen? Hyvä herra, jos kerran näki-
peni-koormat järvestä järvee? Hea herra, tui torra näet-
sit Saiman kimeltelevan auringon paisteessa ja kuulisit
fid Saima läitimat päitese paistes ja kuuletfid
Imatran kaukaisen paubinan ja katselisit ihanoita sisä-
Imatra tanget tohinat ja katsufsid meie ilusaid fiit-
maan saaristojamme korkealta Punka-harjun selältä, etpä
maa saarestiftufi tõrgelt Punga-harju seljalt, ega sa fiis
koskaan valitsisi muuta kuin Savon-maan. En puhu mitään
ilmaški walttses muud tui Sawo-maad. Ei ma räägi midagi
karja - laumoistamme, halmeistamme ja sahoistamme,
meie farjadest, meie wäljadest (tesadest) ja sae-westidest,
mutta oletko kuullut meidän uusia laulujamme?
aga kas sa oled kuulnud meie uusi laulusid?

Wiimein tuli vanha yksi-totinen¹⁷⁾ karhun-tappaja ja
Wiimats tuli wana tõsine faru-tappaja ja
sanoi sota-päällikölle: kyllä havaitsen aina tulevani kovin
ütles sõja-pealitsulle: tül märtan itta tulewat itig (wäga)
myöhään; mutta herkut viimeisinä. Vaikka lyhty kädessä
hilja; aga maiuse-palad wiimsed. Stui ta lühter täes
etsisit halki maamme, et koskaan löytäisi parempaa palaa,
otiftfid läbi meie maa, ei (sa) ilmaški leiatfid paremat pala,
kuin Hämeen-maa. Sellaisia pellawas¹⁸⁾-maita, pelto-vainioita,
tui Häme-maa. Niisugufid lina-maid, põllu-wäljasid,
kaukaita ja komeita¹⁹⁾ kukkoloita et tapaa koko maa-
nõmmesid ja kauniid mäe-tinkufid ei (fina) leia togu maa-
ilmassa. Päijänteen²⁰⁾ ja Vanaveden välillä saatat²¹⁾
ilmas. Päijände (järwe) ja Wanawee wahel wõid

17) totinen, E. tõsine. 18) pellawa, pellawas, gen. pellavaan, E. lina
(põllul). 19) komea, tubli, hea, kaunis. 20) Päijänne, gen. Päijänteen, wäga
pikk järwe hommiku pool Häme maakonnas. 21) saatan, wõin.

poimia²²) pähkinöitä. Aina olen havainnut sydämen niissä
 toguda pähklid. Sitta olen tähele pannud südame neis
 olevan paremman kuin kuoren, ja Hämeen-maa on maan sydän:
 olevat parema kui toore, ja Häme-maa on maa süda;
 muut ovat kuorta. Valitse mielesi mukaan.
 muud on toor. Valitse oma meele järele (meelt möödo).

Urhollinen sota-päällikkö naurahti ja sanoi: olen kuullut
 Wapper sõja-peoliti naeratas ja ütles: olen kuulnud
 tarpeeksi. Teidän maassanne on kahdeksan maa-kuntaa:
 tarbeks. Teie maal on kahessa maakonda:
 Hämeenmaa, Savonmaa, Karjala, Uusmaa, Varsinais-Suomi,
 Hämema, Savoma, Karjala, Uusmaa, Pärissuome,
 Ahvenanmaa, Satakunta, Pohjanmaa ja vielä lisäksi Lapinmaa,
 Ahvenomaa, Satakond, Põhjamaa ja meel lisaks Lapi-
 jota ei lueta maakuntien joukkoon, sen vuoksi että se kuuluu²³)
 keta ei lueta maakondade hulka, selle pärast et se on
 neljään maahan. Miten voin minä valita niistä, kun jokaista
 nelja maa järele. Kudas võin mina valitseda neist, kui iga üht
 parhaaksi kiitetään? Pyydän kuningasta lahjoittamaan minulle
 kõigeparemaks tiidetakse? Palun kuningasti kinkima minule
 kallion Ahvenanmaan saaristossa, ja siihen²⁴) rakennan itselleni
 talju Ahvenomaa saaristitus, ja sinna (sele) ehitän eneselle
 huoneen. Silloin tuotan²⁵) rakennus-mestarin Pohjanmaalta,
 hoone. Siis lasen tuua ehituse meistri Põhjamaalt,
 leipäni Uudelta-maalta, voini Savonmaasta, omenani
 (oma) leiva Uuelt-maalta, (oma) nõi Savonmaast, (omad) õunad
 Varsinais-Suomesta, hevoseni Karjalasta, pellavani
 Pärissuomest (omad) hobused Karjalast, (oma) lina (linad)
 Hämeen-maasta, rautani Satakunnasta, turkkani Lapin-
 Hämemaalt, (oma) raua Satakonnast, (oma) kasufa Lapi-

22) poimin. leikan (willja). 23) kuulub neliäse maase. 24) Suuttu ase-
 miku sõnast se. 25) tuotan, tuottaa, lasen tuua.

maasta ja ystäväni kaikista maakunnista. Enkö ole valin-
maalt ja (omad) sõbrad kõigist maakonnadest. Et mina ole walit-
nut oikein?
Jend öiete?

No niin, sitähan ei kukaan niin tarkoin voi tietää,
Nox nii, seda jo ei teegi nii selgeste wõi teada,
vastasi markkina-väki.
wastas laada-rahwas. (Lopelius'e „Maamme kirjast“.)

23. Wee uputus.

Veden-paisumus. Lappalaiset ovat muinaisina¹⁾
Wee paisumine (wee uputus). Laplased on muinaistel
aikoina kuleksineet poroineen²⁾ pitkin koko Suomen-
aegedel käinud (rännanud) oma pötradega mööda terwet Soome-
maata, ja siksi on vielä tänäkin päivänä monta paikkaa, jotka
maad, ja sefs on weel tänägi pääw mõnda paika, mis
heista ovat nimensä saaneet. Mutta itse Lappalaisit sanovat
neist on omat nimed saanud. Aga ise Laplased ütlewad,
että ennen heitä asui vanhempi kansa, ennenkuin Jumala
et enne neid elos wanem rahwas, enne kui Sumal
kaatoi³⁾ maa-ilman kumoon⁴⁾. Tämä tapahtui sitten, että Jumala
käänas maa-ilma kummuli. (See) sündis siis, et Sumal
(Jubmel) pyörähytti maan, niin että vesi järvistä ja joista
(lop. f. Submel) pööritas maad, nii et wesi järwist ja jõgedest
virtasi⁵⁾ maan yli ja hukutti kaikki ihmiset, paitsi⁶⁾ kahta
woolast maa üle ja saatis hukka kõik inimesed, peäle taht

1) palj. esstw; nom. muinainen, G. muinane, muistne. 2) palj. kumitattu,
ikka sulfgiga (sitt -en) pruugitaw. 3) kaadan, kaataa, ümberwitata, kallata. 4)
Juttaw; kumo, kummuli oief. 5) virtaan, virrata, woolata, jooksta (idest). 6)
wälja arwatud.

lasta, pojan⁷⁾ ja tytön⁷⁾. Nämä otti Jumala kainaloihinsa⁸⁾ last, pois ja tütruku. Need wöttis Sumal oma taenlatesse ja vei heidät korkealle vuorelle, jonka nimi on Passe-vaare eli ja wiis nad kõrgele mäele, kelle nimi on Passe-vaare ehf pyhä vuori. Kun vaara ei enää ollut ja Jumala oli pääspüha mägi. Kui häda ei enam olnud ja Sumal oli päästännyt lapset luotoan, erkanivat⁹⁾ nämä toisistaan ja menivät nud lapsed weitefe saarele, lahtusiwad nemad teine teiseft ja lätsiwad eri suunnalle¹⁰⁾ katsomaan, olisiko muita ihmisiä maa-ilmassa. ise poole (kohale) katsuma, kas oleks muid inimesi maa-ilmäs.

Kulettuaan kolme vuotta¹¹⁾, ihmisiä löytämättä, tulivat kui nad rändanud kolm aastat, inimesi leidmatta, tuliwad he taas yhteen ja tunsivat toinen toisensa¹²⁾. Sitte erkanivat nad jälle ühte ja tundsiwad teine teist. Siis rändasiwad he taas, vaelsivat vielä kolme vuotta, tulivat yhteen ja tunnad jälle, rändasiwad weel kolm aastat, tuliwad ühte ja tunsivat toinen toisensa. Mutta vieläkin kolme vuotta samalla siwad teine teist. Aga weelgi kolm aastat sell samal lailla¹³⁾ kuljettuaan eivät he enää tunteneet toisiansa. He wiisil rändanud ei nad enam tundnud üks teist. Nemad tulivat silloin mieheksi ja vaimoksi, ja näistä ovat kaikki saimad siis meheks ja naiseks, ja neist on kõik nykuset ihmiset lähteneet.

nütsed inimesed saanud (tulnud). (Maamme kirjast.)

7) pois ja tütruku, ehf: poja ja tütre. 8) nom. kainalo. 9) erkanen, erata, lahtun, lahtuda. 10) suunta, gen. suunnan. tähendus ühe asja poole ehf kohale, kohta. 11) infin.; nom. vuosi, gen. vuoden. 12) sõnalt: teine oma teise. 13) lai, gen. lain, wiis, mood; adjektiiv lainen, sagebaste teiste sõnadega koos pruugitaw, nagu jokalainen, mis wiisiline, misjugune, sellainen, sen-lainen ajemel, see-jugune.

24. Keisri Aleksandri Gimese reisis Põhja- Soome maal, aastal 1819.

Reis Dulu järvel.

Elo-kuun kahdeksantena kolmatta (28) päivänä lähti
 Sõituse-tuu tabetümnetabetsamal päitwal läks
 keisari Nissilän kesti-kiivarista Jin-salmen pitäjässä ja
 keiser Nissilä wõeraste-majast (jaamast) Si-salme kibeltonnas ja
 matkusti ruhtinas Wolkonskyn ja katteini Gripenbergin
 reiss würst Wolkonsky ja kapteini Geipenberg'i
 seurassa Wurli-joen kylään, jossa vene ja miehet olivat val-
 selis Wurli-jõe külasse, kus wene ja mehed olivad wal-
 miina järvi-matkaa varten. Väkevällä tuulella oli sel-
 mis järve-reisi (sõidu) pärast. Wägewal tuulel oli see-
 lainematka vaarallinen, ja niin oli nyt, sillä jo ennen keisarin
 suagune sõit kardetaw, ja nii oli nüüd, sest jo enne keisri
 veneesen astumaa¹⁾ oli tuuli niin tuima²⁾, että seuraajansa
 weneesse astumist oli tuul nii kange, et tema saatsjad
 neuvoivat häntä ei antaumaan³⁾ sellaiseen vaaraan. Mutta
 nõuu antsiwad ennast (teda) ei andma seesugusse hädasse. Aga
 Aleksander ei muuttanut päätöstänsä. Rohkeasti astui hän
 Aleksander ei muutnud oma otsust. Sulgesti astus ta
 veneesen ja toiset perässä. Kahdeksan väkevää Suomelaista
 weneesse ja teised järel. Kahessa tublit Soomlaist
 merimiestä tarttuivat⁴⁾ airoihin⁵⁾ ja katteini itse perään,⁶⁾
 meremeest hakkasiwad aerudeesse ja kaptein ise türisse.

Ensin seisoi keisari veneessä tervehtäen⁷⁾ ran-
 Gsitetis (esmal) seisis keiser wenes terwitades ran-

1) astuma, gen astuman, G. astumine. 2) kange, äkiline, mõllaga, tulise
 olefuga. 3) antaun, antaumaan, ennast andma, reflexiwi ajasõna (waata grammatik
 § 88 — § 90). 4) tartun, tarttua, külge hakata, kinni hakata. 5) üls. nom. airo.
 6) pära, tüür. 7) teretusi andes; tervehdän, tervehtää ehk terwetän, terwetää,
 G. teretan, teretaba; tervehdä häntä, tereta teda.

nassa seisovalle kansalle⁸). Mutta tuuli kasvoi myrskyksi, aallot
 nas feiswat rahwast. Aga tuul kaswis tormiks, lained
 viskelivat vaahtoa ja vettä veneesen ja matkailiain silmiin.
 wiskestwad wohtu ja wett weneesse ja reifjate silmi.

Lisäksi sattui se onnettomuus, että perä-varsi katkesi. Perä-
 lifaks juhtus se õnnetus, et tüüri-wariss katkes. Tüüri-
 mies vaalistui⁹), mutta ei ollut neuvoton. Paikalla
 mees kahwatas ära, aga ei õlnud nõuuta. Kohe (sedamatd)
 pani hän uuden sen siaan¹⁰), sillä veneellä oli kaikki tarpeet¹¹)
 pani ta uue selle asemelle, sest wenele oli kõif tarwitused
 kahden-kertaiset, muuten olisi vene ollut lastinensa¹²) hukassa.
 kahe-kordsed, muidu oleks wene õlnud oma koormaga hufas.

Tyynenä¹³) silmäili keisari perämiestä, kysyen tokko
 Waitseft filmas feiser tüürimeest, küsides kas
 pelkäisi.
 ta kardab.

En muuten, vastasi katteini, mutta kalliin lastini vuoksi.
 Ei muidu, wastas kaptein, aga oma kalli koorma päraft.
 Olkaa huoletta ihan kun minua ei olisikaan, lausui
 Olge hooletta (mureta) just kui mind ei olekski, ütles
 ruhtinas. Sitten haastelivat¹⁴) herrat niitä näitä. Tietäen
 würst (feiser). Siis räätistwad herrad seda ja teist Teades
 matkansa hyvät aikomukset¹⁵) ja kaikissa vaaroissa luottaen¹⁶)
 oma reifi head mõtted (otstarbet) ja kõigis hädades lootes
 sallimuksen¹⁷) turvaan¹⁸), oli keisari vaarassa pelkäämätön.
 jumalifu kaitsemisi peäle, oli feiser hädas kartmatta.

8) kansa, rahwas. 9) vaalistun, saan walgeks, kahwatan. 10) sia ehf
 sija, E. ase, paik. 11) nom. terve. 12) lasti, gen. lastin, laema-koorm, praht,
 siin patj. tomit. 13) esiw, tyyni (ehf tyynni), gen. tyynen, waitne, rahuline.
 14) haastelen, haastella, räägin, kõnelen, pruugitan hommi-koorm, Soome maat, näit.
 Wibori ümber-taibu. 15) nom. aikomus; aivon, aikoa, tahan, mõtten. 16) luotan
 luottaa, ennaft tuetada, usaldades jätta. 17) sallimus, sallimine, siin: sallimine
 Suma poolt, jumalif saatus. 18) illat., nom. turva, abi, kaitsemise koht, war ju paik

Viiden penin-kulman järvi-matka tehtiin puolen neljättä
 Wiite pent-toorma järwe reis tehti poole neljata
 tunnin kuluessa.
 tunni kuludes.

(Saara Wadlin).

III. Raamatun¹⁾ kertomuksia²⁾. Lühid piibli jutustustest.

25. Jesuksen³⁾ syntyminen.

Jumala lähetti enkeli Gabrielin Galilean kaupunkiin, jonka nimi oli Nazaret. Siellä asui neitsy⁴⁾, joka oli kihlattu⁵⁾ miehelle, nimeltä Josef ja neitseen nimi oli Maria. Enkeli tuli Marian tykö⁶⁾ ja sanoi: „terve⁷⁾ armoitettu⁸⁾! Herra⁹⁾ on sinun¹⁰⁾ kanssasi¹⁰⁾, siunattu sinä vaimoin¹¹⁾ seassa! Katso, sinä synnytät poian, jonka sinun pitää nimittämän Jesukseksi.

Yksin aion¹²⁾ käski silloinen¹³⁾ Romin¹⁴⁾ valtakunnan¹⁵⁾ keisari Augustus, että kaikki hänen alamaisensa¹⁶⁾ piti verollisiksi¹⁷⁾ laskettaman¹⁸⁾. Ja kukin¹⁹⁾ meni kaupunki-hinsa²⁰⁾ panettamaan²¹⁾ itsänsä verolle.

1) raamattu, piibel. 2) kertomus, jutt, jutustus. 3) nom. Jesus. 4) neitsy, gen. neitsyen, neitseen, E. neitsi, neitsit; = neitse, gen. neitseem; = neito; neiti, neiden, prellna. 5) kihlaan, kihlata. 6) juurde. 7) tere; terve, tultua, tere tulemast. 8) armastatud, fesse peale armu heidetud. 9) Sõsamb. 10) sinuga; kanssa, E. 15pp -ga. 11) naine, naissterahwas. 12) ühel ajal, fellei samal ajal; valj. instruktiv. 13) felle aegne. 14) Romi, Rooma linn. 15) valta-kunta, riik, waldfond. 16) alamad. 17) maksude maksjateks; nom. verollinen; vero, maks. 18) lasketan, laskettaa, teha lasta, arvata. 19) iga üks. 20) oma linn, nom. kaupunki. 21) panetan, panettaa, lasen panma.

Josef ja Maria olivat suku-peräisin²²⁾ Betlehemistä Judan maalta. Sentähden menivät heki²³⁾ Galileasta Nazaretin kaupungista ylös Betlehemiin. Heidän siellä ollessansa tapahtui, että Maria synnytti poian, Jesuksen Kristuksen, kapaloitsi²⁴⁾ hänen ja pani seimeen²⁵⁾, kun heillä ei ollut sijaa²⁶⁾ majassa.

Niin rakasti Jumala maailmaa, että hän antoi ainoan poikansa, että jokaisen, ku uskoo hänen päällensä, ei pidä hukkuman, vaan iän-kaikkisen²⁷⁾ elämän saaman.

Paimenet seimellä.

Karjatset Iöimel.

Muutam¹⁾ paimenet siinä paikkakunnassa valvoivat ja vartioitsivat²⁾ yöllä laumaansa³⁾. Yhtäkkiä⁴⁾ seisoi Herran enkeli heidän tykönänsä⁵⁾ ja Herran kirkkaus⁶⁾ valaisi heidät, ja he suuresti pelästyivät⁷⁾. Mutta enkeli sanoi: „elkääte pelätkö“⁸⁾; sillä minä ilmotan teille suuren ilon, joka tuleva⁹⁾ on kaikelle kansalle. Teille on tänä päivänä syntynyt vapahtaja¹⁰⁾, Herra Kristus. Te löydätte Betlehemissä lapsen kapaloituna¹¹⁾ makaavan¹²⁾ seimessä. Ja kohta ilmestyi enkelin tykö suuri joukko¹³⁾ taivaan enkeliä, jotka kiittivät Jumalaa; „Kunnia olkoon Jumalan korkeudessa¹⁴⁾, ja maassa rauha ja ihmisille hyvä tahto¹⁵⁾.“

Enkelien mentyä¹⁶⁾ ylös taivaasen, tulivat paimenet kii-ruhtain¹⁷⁾ katsomaan sitä, jonko herra heille ilmotti. He

22) päri. 23) he-ki, nemadgi. 24) kapaloitsen. -loita, mähkida. 25) seimi, gen. seimen, föim. 26) aset. 27) igawefe; lõnast ikä, gen. iän ja kaikkinen, föif, mis lõpu -inen läbi lõnast kaikki, gen. kaiken saanud.

1) mõned. 2) hõltsiwad. 3) inšin, oma karja. 4) yht-äkkiä, äitset. 5) nende juures. 6) gen. kirkkauksen, selguš, hiiqauš. 7) pelästyn, pelästyä, kardan, karta, ehmatan. 8) pelkään, pelätä eh peljätä. 9) tulew. 10) wabastaja, ära, peastja. 11) ešiw, mähitud. 12) makaan, ma'ata, maas olla, magada. 13) hull, 14) kõrguseš; korkeus, gen. korkeuden, kõrguš. 15) tahtmine. 16) fui inglilš üleše taewaše läinud oliwad. 17) II. substantiw, kiruštadeš, kireštadeš.

löysivätki Marian ja Josefin ynnä¹⁸⁾ lapsen, joka makasi seimessä. Sitte palasivat he laumoillensa, ylistäin ja kunnioittain Jumalaa kaikesta, mitä olivat kuulleet ja nähneet.

Se on totinen¹⁹⁾ sana ja kaiketi mahdollinen²⁰⁾ ottaa vastaan, että Kristus Jesus on tullut maailmaan syntisiä²¹⁾ pelastamaan²²⁾.

Tietäjät itäiseltä maalta. Targad (teadjad) idaselt maalt.

Kun Jesus oli syntynyt Betlehemissä, tuli tietäjiä¹⁾ itäiseltä maalta Jerusalemiin. He sanoivat: „Kussa on se syntynyt Judalaisten kuningas? Sillä me näimme hänen tähtensä idässä ja tulimme häntä kumartaen rukoilemaan. Kun Herodes, joka nyt oli Judalaisten kuninkaana²⁾, sen kuuli, hämmästy³⁾ hän. Sentähden kokosi⁴⁾ hän kaikki ylimäiset papit ja kirjan-oppineet ja kyseli heiltä, missä Kristuksen piti syntymän. He vastasivat: „Betlehemissä Judan maalla.“ Silloin kutsui Herodes salaa⁵⁾ tietäjät ja tutkisteli⁶⁾ heitä tarkkaan⁷⁾, milloin⁸⁾ tähti heille ilmestyi. Sitte lähetti hän heidät Betlehemiin, sanoen: „Menkääte ja kyselkääte viisusti⁹⁾ lapsesta, ja kun sen löydätte, ilmottakaatte minulle, että minäkin tulisin ja kumartaisin häntä.“

Tietäjät menivät, ja tähti johdatti¹⁰⁾ heidät sille paikalle, jossa Jesus oli. Täällä¹¹⁾ menivät he huoneesen,

18) esilw, ynnä on endise yhnä, yhtnä, yhtenä asemel, tähendab ühes, nominatiivist üksi, gen. ühden. 19) tõsine. 20) võimaline. 21) syntinen, gen. syntisen, partune. 22) ära peastma.

1) teadjaid. 2) esilw; E. kuningas, kuningas. 3) hämmästy, ehmatan. 4) kokoan (kokoon), ko'ota (Gramm. § 39). 5) sala, adw. 6) tutkistelen, tutkistella, täiešte järele katsuda, pärida, uurida; enamište tutkin, tutkia. 7) terawaste, põhjalikul, sügawaste; tarkka, gen. tarkan, ehl tarkas gen. tarkkaan, teraw, täieline, tähelepansja. 8) missal, kuna. 9) terawaste, ette-waatamisega, tähele panemisega; abj. visu. 10) johdatan, E. juhatan. 11) siin.

löysivät lapsen ja hänen äitinsä, lankesivat ¹²⁾ maahan ja rukoilivat häntä. He lahjoittivat ¹³⁾ hänelle kalliita tavaroita: ¹⁴⁾ kultaa, pyhää-savua ¹⁵⁾ ja mirhamia.

Mutta Jumala kielsi ¹⁶⁾ tietäjiä unessa Herodeksen tykö palaamasta, sillä tämä etsi ¹⁷⁾ Jesusta, murhataksensa ¹⁸⁾ häntä. Ja he menivät toista tietä omalle maallensa.

Mina panen sinun pakanain ¹⁹⁾ valkeudeksi ²⁰⁾, olemaan minun autuuteni ²¹⁾ hamaan ²²⁾ maailman ääriin saakka ²³⁾, sanoo Herra.

Egyptiin pako.

Egyptukseen pögenemine.

Kun Herodes näki tietäjiä odottamisen ¹⁾ (turhaksi ²⁾, vihastui hän sangen ³⁾ kovin ³⁾ ja lähetti tappamaan kaikki Betlehemin ja sen seudun poika-lapset, jotka olivat kaksivuotiset taikka ⁴⁾ nuoremmat. Hän luuli ⁵⁾ Jesuksenki niiden joukossa murhaavansa ⁶⁾.

Mutta Jumala säilytti ⁷⁾ Jesuksen. Hän lähetti Josefille unessa enkelin, joka sanoi: Nouse, ota lapsi Jesus äitinsä ⁸⁾, ja pakene Egyptiin, sillä Herodes on etsivä ⁹⁾ lasta hukuttaaksensa ¹⁰⁾ häntä.

12) lankeen, lankesin, langeta. 13) lahjoittawat; lahjoitan; lahja lahjittu, anne. 14) tavara, kauba-asl, kaup, warambu. 15) savu, suitu. 16) kiellän, kielsin, kieltää, E. keelan. 17) etsin, etsiä, oisin, otida. 18) et ära tappa teba, teba tappi-fu, i. substantiiv, translatiiv (factiiv); murhaan, murhata, mörtyfua wiissi tappa. 19) paganate. 20) valkeus, gen. valkeuden. 21) autuus, autuuden, önn, önnne, öntfud, riffu. 22) laugelle, luumi. 23) saakka, saadif, illatiiviga.

1) ootamise. 2) tühjafu, asjatumafo; turha, tühi, asjata. 3) koguni, wäga kõwasti. 4) ehf. 5) arwas; luulen, luulin, luulla, arwan, arwasin, arwata. 6) tappawat. 7) säilytän, hoitan, kaitfen, peastan; säilyn, säilyä, saan hoitud, peastetud. 8) oma emaga, palj. komit. worm. 9) oislu. 10) et hukata lasta teba; Ise substantiiv translatiiv muude passiwumis.

Betlehemin viattomat ¹¹⁾ lapset murhattiin ¹²⁾, mutta Jesus oli kaukaisessa Egyptin maassa suojassa ¹³⁾.

Mutta kun Herodes oli kuollut, Herran enkeli ilmestyi Josefille unessa ja sanoi: Nouse, ota lapsi ja äitinsä ja mene Israelin maalle, sillä ne ovat kuolleet, jotka lapsen henkeä väijyivät ¹⁴⁾.

Hän palasi ja asettausi asumaan isäinsä kaupunkiin Nazarettiin.

Jesus kahdentoista vuotisena temppelissä. Jesus kahdetiikümmne aastasel't tempelis.

Jesuksen vanhemmat vaelsivat joka ¹⁾ vuosi pääsiäisjuhla ²⁾ Jerusalemiin. Ja kun Jesus oli kahdentoista ajastai ³⁾ vanha, ottivat vanhemmat hänen myötänsä. ⁴⁾ Hän tahtoi siellä ihanassa ⁵⁾ temppelissä Jumalaa rukoilla. Mutta kun siellä oli paljo ihmisiä koolla, eksyivät ⁶⁾ vanhemmat hänestä. Ja kun sitte pääsiäis-päivät olivat päättyneet ⁷⁾, lähtivät he matkalle kotiansa ⁸⁾. Jesuksen luulivat he jo sukulaisten seurassa olevan ⁹⁾ koti-matkalla. ¹⁰⁾ Vaan ¹¹⁾ kun illalla ¹²⁾ maja-paikassa eivät Jesusta ystävään ¹³⁾ seurassa löytäneet, palasivat he Jerusalemiin hakemaan ¹⁴⁾ häntä.

Vasta ¹⁵⁾ kolmantena päivänä menivät he temppeeliin ja löysivät Jesuksen opettajain ja kirjan-oppineitten ¹⁶⁾ keskellä, kuuntelevan ¹⁷⁾ heitä ja kyselevän ¹⁸⁾ heiltä. Ja kaikki, jotka

11) wata, wigata. 12) tapeti ära. 13) warjuš; suoja, mari. 14) waritšewad, luurilwad, tapse hnge järele käitšwad; väijyn, väijyä, väijytän, lasen waritšeda, sataja peale luurida.

1) iga. 2) paasa-pühale. 3) aastat. 4) omaga (eneštega) ühes, ligi. 5) ilufas. 6) eksyn, eksyin, eksyä, eksin. 7) lõppenud. 8) oma koju. 9) olewat. 10) kodu-tee. 11) aga. 12) õhtul; ilta, illan. 13) sõprade. 14) haen, hakea, otsin, otsida, ühes otsida. 15) alle. 16) kirja-õppinute (tundjate), palj. gen. 17) affusatiw, kuulawat. 18) kyselen, kysellä, küün, künda.

hänen kuulivat, hämmästyivät hänen ymmärrystänsä¹⁹⁾ ja vastauksiansa²⁰⁾.

Hänen äitinsä Maria sanoi hänelle: „Poikani, miksi meille näin²¹⁾ teit? Katso isäsi ja minä olemme murhehtien²²⁾ etsineet sinua.“ Jesus vastasi heille hiljaisesti²³⁾: „Miksi minua etsitte? Ettekö²⁴⁾ tietäneet, että minun pitää oleman niissä, jotka isäni ovat?“ Nyt palasi hän vanhempainsa kanssa²⁵⁾ Nazarettiin ja oli heille alainen²⁶⁾. Ja Jesus menestyi²⁷⁾ viisaudessa²⁸⁾ ja iässä ja arnessa Jumalan ja ihmisten edessä.

Lapset, olkaatte kuuliaiset²⁹⁾ vanhemmillenne Herrassa: sillä se on oikein³⁰⁾. „Kunnioita³¹⁾ isääsi³¹⁾ ja äitiäsi³¹⁾, ettäs³²⁾ menestyisit³²⁾ ja kauan eläisit maan päällä.“

Jesus opettaa rukoilemaan.

Jesus õpetab paluma.

Jesus rukoili usein. Kerran sanoi yksi hänen opetuslapsistansa¹⁾: „Herra opeta meitä rukoilemaan! Jesus vastasi: „Koska²⁾ te rukoilette, niin sanokaatte:

Isä meidän, joka olet taivaassa. Pyhitetty³⁾ olkoon sinun nimesi⁴⁾. Lähestyköön sinun valtakuntasi⁵⁾. Tapahdukoon sinun tahtosi niin maassa kun taivaassa. Anna meille tänä päivänä meidän jokapäiväinen leipämme⁶⁾. Ja anna meile meidän syntimme⁷⁾ anteeksi, niinkun mekin⁸⁾

19) tema mõistust, ymmärrys, ymmärryksen, mõistust. 20) tema vastust, vastaus, vastauksen. 21) nii. 22) muretsedes; murhehdin, murhehtia. 23) tasafelt, hiljaste. 24) etõ tele el. 25) oma vanematega. 26) allaheltlit. 27) tõsust. 28) visaus, gen. visauden, tarkust. 29) õna-luueit. 30) õige. 31) auust oma isa ja ema. 32) et sina tõsust, et sinu käsi heaste käitõ.

1) oma õpetuse-lasteft, jüngerit. 2) kui. 3) pyhitän, pyhittä, pühitfema. 4) nimesi, nom., sinu nimi. 5) riik. 6) nom., leib. 7) palj. nom., synti, gen. synnin, õatt. 8) me-kin, melegi.

anteeksi annamme meidän velvollistemme ⁹⁾. Ja elä johdata meitä kiusaukseen ¹⁰⁾. Mutta päästä meitä pahasta. Sillä sinun on valtakunta, voima ¹¹⁾ ja kunnia ian-kaikkisesti. Amen.“

L a u l u s.

1. Soome laul.

Kuule kuinka soitto kaikuu,
 Kuule tuda mäng tõlab (tajaab, tõmab),
 Väinön ¹⁾ kanteleesta raikuu;
 Väinö kandlest heliseb (tõlab);
 Laulu Suomen on, laulu Suomen on!
 Laul Soome on, laul Soome on!
 Kuule hongat huokailepi ²⁾,
 Kuule männid õhkawad (mühawad),
 Kuule kosket pauhailepi ²⁾,
 Kuule kosed kohisewad;
 Laulu Suomen on!
 Laul Soome on!

Katso, jäät kuin pohjasessa
 Waata, jääb fui põhises
 Välkkyy ³⁾ päivän paistehessa;
 Wälguwad pääwa paistes;
 Laulu Suomen on!
 Laul Soome on!

9) palj. gen., velvollinen, wõlglane. 10) illat, kiusaus, E. kiusatus. 11) wõim, wägi.

1) Väinö, Wäinämöinen (gen. Wäinämöisen), Soome laulujumal, Soome Wanemuine. 2) õiete: õhlab, kohiseb, valjuse asemel ühtluse prungitud, nagu seda tihhti sünnib, -pi 3udama persona lõpp, Eesti -b. 3) välkyn. välkkyä, wälgun, wälkuda; välkkyy, wälgub, wilksub.

Katso, loistaa taivahilla

Baata, loitleb (loitab) taewastel

Pohjan palo⁴⁾ iltasilla;

Põhja leef õhritel;

Laulu Suomen on!

Laul Soome on!

Kaikkialla⁵⁾ ääni kaikuu,

Kõigis paigus heal kõlab,

Kaikkialla kielet raikuu⁶⁾;

Kõigis paigus feeled helisewad;

Laulu Suomen on!

Laul Soome on!

Südäntä jos on suotu⁷⁾ sulle

Südant fui on antud sulle

Murheess⁸⁾ illossakin kuule

Mureß rõemußki fuule

Suomen laulua!

Soome laulu!

2. Sawo laul.

Mun muistuu mieleheni¹⁾ nyt

Mu meele tuleb nüüd

Suloinen Savonmaa,

Kõbus (armas) Sawomaa,

Sen kansa kaikki kärsinyt

Selle rahwas kõif kannatanud

4) palo, põletus, põletis, leef, põlenud mets (Eesti „palo“); palan, palaa, põlen, põleba. 5) adjektiwist kaikki, gen. kaiken. 6) üfifituse worm paljuse (raikuvat) asemel. 7) suo, suoda, annan (hea meelega), hingin, soowin, lafen; suokoon Jumala, antfu Jumal. 8) murhe, gen. murheen, mureh (murehen).

1) mieleheni (mieleeni), minu meelde; muistuu, tuleb meele.

Ja onnehensa ²⁾ tyytynyt,
 Ja oma õnnega rahul
 Tää armas, kallis maa!
 See armas kallis maa!

Kuin korkeat sen kukkulat, ³⁾
 Kui tõrged selle tingud,
 Kuin vaarat loistoiset!
 Kui mäed läitiwad!

Ja laaksot kuinka rauhaisat
 Ja orud kui rahulised
 Ja lehdot ⁴⁾ kuinka vilppahat, ⁵⁾
 Ja leht-metsad kui jahedad (pristeb),
 Kuin tummat siimehet ⁶⁾!
 Kui pimedad (tumedad) warjud!

Sen salot kuin siniset on,
 Selle salud kui finised on,
 Puut kuinka tuuheat, ⁷⁾
 Puud kui lopsakad (uhked, toredad),
 Ja kuin humina hongikon
 Ja kui kohin männiku
 Syv' on ja jylhä ⁸⁾, ponneton,
 Sügaw on ja kole, ilm-otsata (lõppematta)
 Ja tuulet lauhkeat ⁹⁾!
 Ja tuuled pehmed (õrnad)!

Ja kussa tähdet tuikkavat ¹⁰⁾
 Ja kus tähed sirawad (hülgawad)
 Kovalla talvella,
 Waljul (fangel) talwel,

2) tyydyn (tydyn), tyytyä (tytyä), sulun, sulguda. 3) mäe tipud, m. nupud.
 4) leht-mets, lehtmetsa salgute. 5) vilpas, gen. vilppahan (vilppaan), jahet, pristete;
 kärmeš, usin. 6) siime, gen. siimehen (siimeen) ehk siimes, gen. siimeksen, wari,
 warjuline koht. 7) leheriffa, lopsaka kasvultised. 8) loomuse ituline, kole. 9) lauhkea
 (ja lauhteä), 10) tuikan, tuikkaa.

Ja kussa Pohjan valkeat ¹¹⁾)

Ja kus Põhja valgused (tuled)

Suloisemmasti suihkavat ¹²⁾,

Armsamašte leegitsewad (loitlewad),

Kuin Savon taivaalla?

Kui Savo taemal?

Tok' ¹³⁾ yhtä vielä muistelen,

Ommete üht weel tean (mälestän),

Sen suihke ¹⁴⁾ armaampi,

Selle leel armsam

Se silmä on Savottaren ¹⁵⁾,

See film on Sawo neuu

Johonka taivas loistehen ¹⁶⁾

Kelleste taewas (oma) hiihguse

Ja sinens' ¹⁷⁾ yhdisti ¹⁸⁾.

Ja oma fini (fin'a) ühendas.

A. Oksanen (prof. A. Ahlqvist).

3. Soome Salus.

Honkain keskellä mökkini seisoo,

Mändide tessel mu turtšif seisab,

Suomeni soreassa ¹⁾ salossa.

Mu Soome kaunis salus.

11) wormalised. 12) suihkan, suihkaa. 13) toki, ommetegi. 14) suihke, gen. suihkeen. 15) see on Sawotare film; löpp -tar, genitiwisi -ttaren on sõnast tytär, tyttären, E. tütar, lühendatud, ja tähendab naiserahwia sugu, näit. kuningatar, gen. kuningattaren, kuninga proua, ruhtinatar, ruhtinattaren, wüürsti tütar, printsess. 16) loiste, gen. loistehen (loisteen), hiihgatus. 17) sini, gen. sinen; sinensä-oma fini. 18) yhdistän.

Tähendus. Sellel laulul on weel kuus kaunist salmi.

1) sorea (sorkea), õige, kõrge ja piif, kena.

Honkain väliltä siintävä²⁾ selkä³⁾
 Mändide wahelt finetaw wee-pind (wee=selg)
 Vilkkuvi⁴⁾ koittehen⁵⁾ valossa.

Wilgub foidu walus.

Hoi, laari, laari, laa!

Hoi, laari, laari, laa!

Kaiku mun suloinen Suomeni maa!

Kõlawasta (taja) mu armas (mu) Soome maa!

Kaukana korvessa⁶⁾ kähkönen⁷⁾ kukkuu

Kaugel kõrbes lägu futub,

Sulhonsa⁹⁾ suloutta¹⁰⁾ ylistää,

Oma peiu lõbudust tiidab,

Paimenten soitanto laitumen tiellä

Karjaste mäng karja teel

Ääntänsä korviini vilistää.

Oma healt mu kõrwu helistab.

Hoi, laari, laari, laa!

Hoi, laari, laari, laa!

Kaiku mun suloinen Suomeni maa!

Kaja (tõla) mu armas (lõbus) Soome maa!

Omanpa henkeni¹¹⁾ kieltä ne puhuu¹²⁾

Minu oma hinge keelt need räägiwad

Honkien humina ja luonto muu,

Mändide kōhin ja loodus muu,

2) siinnän (sininnän asemel), siintää, kaugelt siniselt vaistma, sin'ama, sinetama. 3) selkä, selg; wäl-weet, suur wallaline wee-koju; suur laaline weel, miba jõgi maal teeb, enne kui merde peaseb. 4) vilkun, vilkkua, wilgub, wilkuda. 5) koite, gen. koittehen (koitten), toit. 6) korbi, korven, kõr, kõrwe. 7) kühene, lägu. 8) kukun, kukkua. 9) sulho, sulhonen, noor mees, pois; kōlja; peigmees; sellejama tähenduslega sulha, sulhanen ja sulhainen. Selle sõna sugulane on Eesti sõna „sulane“. 10) sulous, gen. sulouden, lõbudus, lõbu. 11) henki, gen. hengen, hing, walm. 12) paljuse asemel ühtsus.

Itse en sydäntä hillitä¹³⁾ taida,
 Ise mina ei südant waigistada wõi,
 Riemusta soikohon¹⁴⁾ raikas¹⁵⁾ suu!
 Rõemust tõlagu - hele (priiske) suu!
 Hoi, laari, laari, laa!
 Hoi, laari, laari, laa!
 Kaiku mun soloinen Suomeni maa!
 Raja mu armas Soome maa!

Yrjö Koskinen.

4. Meie maa.

Oi maamme, Suomi, synnyin-maa,
 Oh meie maa, Soome, sündimise-maa,
 Soi sana kultainen!
 Rõla sõna kuldne (tullane)!
 Ei laaksoa, ei kukkulaa,
 Ei orgu, ei finku,
 Ei vettä, rantaa, rakkaampaa,
 Ei wett, ranta, armsamat,
 Kuin koti-maa tää pohjainen,
 Kui kodu-maa see põhine,
 Maa kallis isien,
 Maa tallsis isade.

Ovatpa meista rakkahat

On jo meile armsad

Kohinat koskien,

Kohinad kõskede,

Ikuisten honkain huminat,

Rõliste mändide mühinad,

13) hillitsen, hillitä, waigistada, taltsaks teha, taltsitaba. 14) soin, soida, hõitfeda, hüida; lautda; soikohon = soikoon, tõlagu, hõistlagu. 15) raikas, gen. raikkaan, wärste, priiske; raikas ääni, hele, tõlatw heal.

1) synty, gen. synnyn, sündimine.

Täht'-yömmе, kesät kirkkahat,
 Meie täht-ööd, suwed kirgad (läitwad),
 Kaikk', kaikki, laulain, loistaen
 Kõit, lõit, lauldes, hõlgades
 Mi lumoo sydämen.
 Mis waimustab südant.

Ja tässä, täss' on tämä maa,
 Sa fiin, fiin on see maa,
 Sen näkee silmämme;
 Eeda näeb meie film;
 Me kättä voimme ojentaa²⁾
 Meie kätt wõime (wälja) firutada
 Ja vettä, rantaa osoittaa,
 Sa wett, randa näidata,
 Ja sanoa: Kas tuoss'³⁾ on se,
 Sa ütelda: waat' seal on see,
 Maa armas isämme.
 Maa armas meie isade.

Jos loistoon meitä saatetais
 Kui hõlgusesse meid saaks saadetud
 Vaikk' kulta-pilvihin⁴⁾,
 Kas wõi fuld-pilwedesse,
 Miss' itkien ei huoattais⁵⁾,
 Kus nuttes ei õhataks,
 Vaan tähtein riemun sielu saiss,
 Waid tähtede rõemu hing saaks,
 Ois tähän kurjaan⁶⁾ kotihin
 Olets seie tehwa todumaale
 Halumme kuitenkin.
 Meie igatsus õmmetegi.

2) lõit, mis lauldes, hõlgades südant waimustab, lumoan, lumoon, lumota, nõibuse wäl waimustada. 3) ojanaan, ojentaa, diendada. 4) tuossa. 5) kui meid fuld-pilwede hõlgusesse saadetakse. 6) huukaan, huo'ata. 7) kurja, waene, wiletõ, kuri.

Totuuden⁸⁾, runon kotimaa,
 Tõiduse, laulu kodumaa,
 Maa tuhat-järvinen,
 Maa tuhat-järveline,
 Elomme sulta suojan saa,
 Meie elu sult warrju saab,
 Sä toivojen⁹⁾ ja muistoin maa,
 Sa lootuste ja mälestuste maa,
 Ain' ollos¹⁰⁾, onnen vaihdellen¹¹⁾,
 Sita ole (olgu), õnne waheteles (wahetamisel),
 Sä vapaa, riemuinen.
 Sa waba, rõemuline.
 Sun kukoistukses¹²⁾ kuorestaan
 Su õis omaist koorest (nupust)
 Kerrankin puhkeaa¹³⁾;
 Ütstord puhkeb (peaseb lahti);
 Viel' lempemme¹⁴⁾ saa nousemaan
 Weel meie armastus saab tõusema
 Sun toivos, riemus loistossaan,
 Su lootus, su rõem oma hiilguses,
 Ja kerran laulus, synnyin-maa,
 Sa tord su laul, sündimise-maa,
 Korkeemmaan kaiun¹⁵⁾ saa.
 Kõrgema kõla saab.

Runeberg. — P. Kiljander, Tuokko.

8) totuus, tõibe. 9) toivo, lootus. 10) ollos (enne olkos) on optattwi
 2. persona (waata tulos, gramm. tabelil). 11) vaihtelen, vaihdella, wahetaba.
 12) kukoistus, õis. 13) puhkean, puhjeta, puheta. 14) lempi, gen. lemmen,
 arm, õrnus, heibus, lõbubus. 15) kaiku, gen. kaiun, kõla, helin.

Tõhendus. Salm 2 ja 4—7 on sijn wälja jätud.

5. Soome Suurwürstile (Keiserile).

Eläköön armias,
Rakkahin ruhtinas
Rauhallinen!
Jossa on onnemme,
Jossa on ilomme,
Turva ja toivomme
Täydellinen.

Avaten armonsa
Vahvisti valtansa
Vartiamme;
Lepo on levinnyt¹⁾,
Valistus²⁾ virinnyt³⁾,
Elatus⁴⁾ enennyt⁵⁾
Majoissamme.

Suojeltu sodassa
Riemuitkoon⁶⁾ rauhassa,
Suomalainen!
Olen taas uudella
Uskollisuudella⁷⁾,
Urhollisuudella⁸⁾
Alamainen.

O, Luoja laupias⁹⁾
Vahvista voimallas
Ruhtinaanme!

Elagu armuline
Kõige armsam würst
Nabuline!
Kelles on meie õnn,
Kelles on meie rõem,
Wari, ja meie lootus
Täieline!

Awades oma armu
Kinnitas ta oma riiki
Meie waht':
Rahu on ennaft laienandanud,
Haribus ärkanud,
Toibus enamaks saanud
Meie majades.

Warjatud sõjas
Rõemustagu rahus,
Soomlane!
Olen jälle uue
Usaldusega,
Wahwusega
Alam.

Oh, Luoja halastaja
Kinnita oma wõimuga
Meie würsti!

1) leviän, lewitä, laiemaks saama. 2) walgustus, haribus. 3) viriän, viritä, wirgats, ärtsaks saama, wirguda, ärkada. 4) toibus; gen. elatuksen. 5) enenen, enetä, euamaks saada, rohkeneda, kasvada. 6) riemuitsen, riemuita, hõisfan, hõisfata. 7) nom. uskollisuus, usaldus, truumus. 8) nom. urhollisuus. 9) laupias, gen. laupiaan.

Elonsa enennä¹⁰⁾,
Päivänsä pitennä¹¹⁾,
Vaivoja vähennä¹²⁾,
Valtiaamme¹³⁾!

Töittänsä tunnossa¹⁴⁾,
Menonsa¹⁵⁾ muistossa
Eläköön hän!
Vaeltain vieläkin
Taivahan tielläkin
Muistossa meilläkin
Eläköön hän!

Tema elu enamaks tee,
Tema pääwad pittenda,
Waemu wäbenda
Meie walitseja!

Dma tööde tundmises
Dma käigi mäletuses
Elagu tema!
Kõndides weelgi
Taewa teelgi
Mälestuses meilgi
Elagu ta!

(Satakaleli.)

10) enennän, enentää. 11) pitennän, pitentää. 12) vähennän, vähentää.
13) nom. valtiat, gen. valtiaan, fin gen. 14) nom. tunto. 15) meno, fätt,
minek; ülespidamine; ebasl saamine; olek, olemine, kombe.

Trükiwiad:

Rehetälg	25	riba	1	üterwalt	vaattensa	lugeda	vateensa	afemel.
"	25	"	9	"	byvää	"	hyvä	"
"	25	"	9	"	sinuattuaan	"	siunattuan	"
"	25	"	11	"	nukahti	"	nubkati	"

Järgmised tähtsad raamatud on **H. Laakmann'i** tuluga trükitud ja igas raamatupoodis saada:

- C. H. Niggol.** Русская хрестоматія. Wene keele lugemise raamat sõnastifuga. Hind 1 rbl. 60 kop.
- Fr. Hollmann.** Lutheruse weikene katekismus walla koolis. Walla koolmeistritele abiks ja juhatuseks seletanud kolmes jaus. I. jagu. I. peatük. Hind 40 kop.
- Lutheruse weikene katekismus walla koolis. Alama astme laste õpimise raamat. Hind 6 kop.
- J. Pärmann.** Looduse lugu tahes jaus Gesti rahwa koolidele ja iga looduse sõbrale. Kihelkonna koolilaste raamat. I 30, II 65 kop.
- H. G. Kallas.** Mõistliku rehkendaja tarwilisemad õpetused. Kudas? Miks? ja Millal? Hind 20 kop.
- Mõistlik rehkendaja. Kõigile rehkendamise sõbratele isearanis koolmeistritele ning koolidele tuluts ning toeks. Hind 1 rbl. 25 kop.
- 12^{1/2} toopi pähklid. Wirgemaile rehkentajatele meelejahu- tuseks närida. Hind 10 kop.
- Suur Euroopa Wenemaa seinakaart.** H. 1 rbl. 50 kop.
- J. Jung.** Martin Luteruse elulugu. 15. piltidega 50 kop. 25. piltidega 60 kop.
- Läti Hendriku Liivi maa kroonika ehk aja raamat I. 35, II. 30, III. 35 kop., IV. jagu Maakaardiga: Lääne mere kaart enne Sakslaste seie tulekut.
- J. Tükk.** Weikene weeloodija ehk kala kaswataja. Kolme- kümnenelja kujudega. Hind 60 kop.
- Dr. M. Weske.** Sääduš üleüldise wäeteenistuse üle Wenemaal. Hind 20 kop.
- Lehma karja tabel.** Hind 5 kop.
- M. Eisen.** Keiser Aleksander II. ja tema walitsuse aeg. Keisri 25-aastase ametipüha pühitsemise mälestuseks. Hind 10 kop.
- Maarahwa koduarst** ehk lühikene juhataja kuidagi igauks mõistlik inimene omas majas ja peres, kui keegi haigeks saab, aga arsti ep ole saada, wõib aidata. Kolmes jaus. Hind 25 kop.
- Teejuhataja ämma-kooliliste õpetuse juures.** Kolmat torda trükitud. Hind 30 kop.

Kontserti mängu-noodid. Mänguriistad: Flöte Terz, Flöte Grand, Klarinette Es, Klarinette B I. ja II., Fiffolo Es, Piston Kornet, B. I. II. ja Tromba Es I. ja II., Althorni Es I. ja III., Tenorhorni B I., II. ja III., Bariton, Tuba. 5 rbl., üle posti 6 rbl.

J u t u r a a m a t u d.

- P. Undrih.** Mõistlik jutustaja. Noortele ja wanadele waimu kosutamiseks. I. jagu 30 ja II. 35 kop.
- J. Kõrw.** Kasaka-hetman Taras Bulba. N. Gogoli järele. 30 kop.
- J. Jung.** Liivi maa wene walitsuse alla saamisest Peter I. ajal. 3 annet, iga anne 20 kop.
- J. Lill.** Dõmaja Spesfarti mägedes. Hind 30 kop.
- J. Wilhelm.** Sõulu õõ. Wene keelest N. Gogoli järele. 12 kop.
- Krenhwald.** Wiina fatt. Üks õpetlik jutustus noore ja wanema inimestele. Hind 30 kop.
- P. Undrih.** Looduse loid lastele. Laste kirjja-kogu I. anne 20 kop.
— Gesti laste kirjja-kogu II. anne. Hind 30 kop.
- J. Lill.** Tõõmehed. Saksakeelest ümberpantud. Hind 30 kop.
— Tulewane armutene. Horni järele jutustatud. Hind 20 kop.
— Kohtaedas lahke wanaste seas. Hind 15 kop.
- J. Kõrw.** Metsarändajad. Bildid ja elujuhtumised Amerika laantest ja kõrbetest Gabriel Ferry järele. Hind 28 kop.
- Meelejahutaja,** 1 raamat (10 annet). Kõik 10 annet kokku poogitud 1 rbl. 35 kop., iga anne ütsikult 12 kop.
— Teine raamat kokku poogitud 1 rbl. 40 kop., ütsikult 12 kop.
— Kolmas raamat kokku poogitud 1 rbl. 40 kop., ütsikult 12 kop.
— Neljas raamat kokku poogitud 2 rubla ja 2 rubla 20 kop., iga anne ütsikult 20 kop.
- Wangid Kautasuses.** Saksakeelest ümber pantud. Hind 22 kop.
- J. Ostawel.** Riitas ja woene wend eht turbduse järele tules rööm Hind 20 kop.
- M. Kirsfel.** Gustaw Waasa eht kuningas ja talupoeg. Hind 20 kop.
- J. Seimann.** Terwise wõti. Hind 15 kop.
Peierkastimees ja tema sakwandik. 12 piltidega. Hind 25 kop.
- Pärn.** Wanaema warandus. Hind 20 kop.
Kõnelejad kuused. Riisak naene. Raks Soome muinasjuttu. Hind 15 kop.

S. 174
Suom. kiel. 3.
Weske

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA

120 101 9829

X

